

**TÜRK DEVRİMİ'NİN ÖZELLİKLERİ VE
DİĞER DEVRİMLERLE (RUSYA,
FRANSA, AMERİKA, İRAN, ÇİN VE
KÜBA) KARŞILAŞTIRMALI KISA BİR
ANALİZİ**

Dr. Elif SOYLU

ISBN: 978-625-6181-59-5

Ankara -2024

**TÜRK DEVRİMİ'NİN ÖZELLİKLERİ VE DİĞER
DEVRİMLERLE (RUSYA, FRANSA, AMERİKA,
İRAN, ÇİN VE KÜBA) KARŞILAŞTIRMALI KISA
BİR ANALİZİ**

YAZAR

Dr. Elif SOYLU

Iğdır Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Bölümü, Iğdır,
Türkiye, eayvfk23@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-6454-4141

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14229613>

Copyright © 2024 by UBAK publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or
transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical
methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses
permitted by copyright law. UBAK International Academy of Sciences Association
Publishing House®
(The Licence Number of Publicator: 2018/42945)

E mail: ubakyayinevi@gmail.com

www.ubakyayinevi.org

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

UBAK Publishing House – 2024©

ISBN: 978-625-6181-59-5

November / 2024

Ankara / Turkey

ÖNSÖZ

Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde gerçekleştirilen Türk devrimleri gerek kendi çağında gerekse çağlar sonrası dönemde tüm dünyaya örnek teşkil etmiştir. Atatürk, Fransız Devrimi başta olmak üzere kendinden önceki devrimleri örnek almış fakat kendi ülkesinde orijinal bir devrim gerçekleştirme amacını gütmüştür.

Atatürk devrimlerinin etkileri oldukça geniş kapsamlı olmuştur. Siyasi devrimlerle birlikte getirilen tek parti dönemi ve siyasi partiler yasası, Türk siyasi hayatında köklü değişikliklere sebep olmuştur. Hukuki ve sosyal devrimler arasında yer alan medeni kanunun kabulüyle birlikte kadın haklarına getirilen yenilikler, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda önemli adımlar atılmıştır. Eğitim ve dil devrimleriyle Türk toplumunun modernleşme süreci hızlandırılmış, ekonomik devrimlerle ülke ekonomisi güçlendirilmiş ve sanayi atılımı gerçekleşmiştir. Tüm bu devrimler, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel değişim sürecinde büyük bir rol oynamış ve ülkenin çağdaşlaşma sürecinde önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. Atatürk devrimlerinin sonuçları geniş bir perspektiften değerlendirildiğinde, Türkiye'nin modernleşme ve gelişme hedeflerine ulaşmasında büyük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Atatürk'ün 10 Kasım 1938 tarihinde vefatının ardından Türkiye'de devrimlerin kalıcılığı büyük önem kazanmıştır. Atatürk'ün ölümü sonrasında devrimlerin devamı, Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarında gerçekleşmiştir. Özellikle çok partili hayata geçiş, çok sayıda siyasi partinin kurulmasına olanak tanımış ve demokratik rejimin kökleşmesine katkı sağlamıştır. Medeni Kanun, Kadın Hakları ve

eğitim reformları da Atatürk'ün ölümünden sonra da hayata geçirilmiş, Türkiye'nin modernleşme sürecini devam ettirmiştir. Bu dönemde ekonomik alanda da çeşitli yeni düzenlemeler yapılmış, sanayileşme ve tarım politikaları izlenmiştir. Atatürk'ün ölümü devrimlerin kalıcılığını sağlamış ve Türkiye'nin çağdaşlaşma süreci devam etmiştir.

Türk devrimlerinin en önemli özelliği kişi bazlı değil tüm ülkeyi kapsar nitelikte olmasıdır. Ayrıca devamlılığını sürdüren, amacından sapmayan ve milleti temel alan bir yapıya sahiptir. Amerikan, Rus, İnan, Çin, Fransız ve Rus devrimleri ile pek çok yönden ayrılmaktadır. Çalışmamızda öncelikle Türk devriminin safhaları ve özelliklerinden bahsedecek ve diğer devrimlere kısa bir şekilde değinerek Türk devrimi ile benzer ve farklı yönleri ele alınacaktır. Çalışmalarında bana her zaman destek olan eşim Mahmut Soylu'ya teşekkür ederim.

Dr. Elif SOYLU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
GİRİŞ	1
1. Türk Devrimi	2
1.1. Siyasi Alanda Yapılan Devrimler	4
1.2. Hukuk Alanında Yapılan Devrimler	8
1.3. Eğitim ve Kültür Alanındaki Devrimler	12
1.4. Ekonomi Alanında Yapılan Devrimler	15
1.5. Gündelik Yaşamdaki Düzenlemeler	17
2. Amerikan Devrimi	23
3. Fransız Devrimi	26
4. İran Devrimi	30
5. Rus Devrimi	33
6. Çin Devrimi	35
7. Küba Devrimi	38
8. Türk Devriminin Diğer Devrimlerle Karşılaştırılması	40
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	47
KAYNAKÇA	53
EKLER	61

TÜRK DEVRİMİ'NİN ÖZELLİKLERİ VE DİĞER DEVRİMLERLE (RUSYA, FRANSA, AMERİKA, İRAN, ÇİN VE KÜBA) KARŞILAŞTIRMALI KISA BİR ANALİZİ

Dr. Elif SOYLU

GİRİŞ

Türkçeye 'devrim' olarak çevrilen 'revolution' kelimesi ilk olarak astronomide kullanılmış; daha sonra siyasal anlamda kullanılmaya başlanmıştır. (Aybars, 1991) Zamanla asıl anlamını kazanan devrim kelimesi toplum yararına meydana getirilen hızlı değişim olarak kabul edilmiştir. (Coşar & Türkmen, 2017)

Amerikan Devrimi'nin ardından meydana gelen Fransız Devrimi bütün dünyaya eşitlik, özgürlük, adalet ve milliyetçilik duygularını aşlamış ve bir devrim geleneği meydana getirmiştir. Tüm devrimlerin ortak özelliği olduğu gibi oldukça farklı yönleri de mevcuttur. İran, Rus, Çin, Amerikan, Küba ve Fransız devrimi pek çok yönden Türk devriminden benzediği gibi aynı zamanda ayrılmaktadır. Türk Devrimi, başlı başına bir Türk aydınlanmasıdır. Çünkü bu devrimler, aydınlanmaya Rönesans'la başlayıp günümüzde devam ederek bir süreklilik sağlamış ve devamlılığı sağlamakla kalmayıp aynı zamanda aydınlanma düşüncesini aşmıştır. (Akarsu, 1997) Biz bu çalışmada öncelikle Türk devriminin özelliklerinden bahsedecek sonrasında ise gerçekleşen diğer devrimlere kısa bir şekilde değinecek ve Türk

devriminin bu devrimlerle benzer ya da farklı yönlerini saptamaya çalışacağız. (Aybars, 1991)

1. Türk Devrimi

19. yüzyıl Türk tarihi için pek çok yönden değişim ve gelişim yüzyılı olmuştur. Bu dönemde yaşanan savaşlar ve Millî Mücadele sonrası Türkiye'nin inşası hız kazanmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı Devleti himayesinde bulunan İstanbul işgal edilmiş ve ülkeye bağımsızlıktan başka bir seçenek kalmadığı anlaşılmıştır. Mustafa Kemal ve silah arkadaşlarının önderliğinde başlatılan Millî Mücadele ile birlikte bağımsızlık ve istiklal yolunda önemli adımlar atılmıştır.

20. Yüzyıla gelindiğinde yaşanan en büyük gelişme Mustafa Kemal Atatürk'ün gerçekleştirdiği Türk Devrimleridir.

Osmanlı Devleti dinî temele oturtulmuş bir yönetim sistemine sahiptir. Devletin kuruluşundan itibaren oluşturulan genel inanç yönetimin tanrı tarafından bir haneye verilmiş olmasıdır. Buna kut anlayışı adı verilmiştir. İslamiyet ile birlikte peygamberin Allah'ın elçisi olduğu görüşü peygamberin vefatından sonra ise halifelerin peygamberin elçisi inancı gelişmiş ve Yavuz Sultan Selim'in halifeliği devralmasıyla birlikte Osmanlı padişahlarının halifelik dönemi başlamıştır. Böylece Osmanlı padişahları dinin temsilcisi konumuna gelmiştir. Osmanlı Devleti ülkeyi Tanrı adına dini ağırlıklı gerektiğinde farklı hükümlerle yönetilmiştir. Ülkede uygulanan eğitim de dini ağırlıklı bir yapıya sahipti. Zaman geçtikçe Osmanlı Devleti'nde demokrasi ve eşitliğin etkilerinin görüldüğü gelişmeler yaşanmıştır. Tanzimat ile birlikte başlayan dönemi Islahat Fermanı,

Sened-i İttifak ve Meşrutiyet takip etmiş ve böylece hem padişahların yetkilerinin kısıtlandığı hem de halkın eşit konuma getirilmeye çalışıldığı gelişmeler yaşanmıştır. Osmanlı Devleti'nin yıkılışıyla birlikte Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş ve Mustafa Kemal Atatürk Devrimleri uygulanmıştır. (Başkanlığı, 1971)

Türk Devriminin yaratıcısı Atatürk'ün Türk toplumunu kesin olarak yöneltmek istediği hedef aydınlanmadır. Atatürk, doğruluğa, bilimsel yönetime verdiği önem ve araştırıp, sorgulayarak hareket etmesi nedeni ile yarattığı devrimi de bu temeller üzerine kurmuştur. Türk Devrimi, Batılı sömürgeci güçlere karşı verilmiş, planlı, tutarlı, akılcı ve bugüne kadar eşi görülmemiş bir toplumsal harekettir. Türk Devrimi'nin özgün ve ulusal yapısı onu diğer devrimlerden ayıran en önemli özelliğidir. Bu yönüyle de aydınlanma hareketini aşan bir uygarlık projesi niteliğindedir. (Gökberk, 1997)

Mustafa Kemal, 30 Temmuz 1925 tarihinde Kastamonu'da yaptığı bir konuşmada devrimin amacını şöyle açıklamaktadır; *“Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz devrimlerin amacı, Türkiye Cumhuriyeti Halkını tamamen çağa uygun ve bütün anlam ve biçimiyle çağdaş bir toplum haline getirmektir. Türk Devriminin temel prensibi budur.”* (Tarlan, 2006) Devrimin temelindeki insanın bilgi ve beceriyle siyasal, ekonomik ve toplumsal demokratikleşmeye yön verdiği düşünülmüştür. (Ozankaya, 80. Yıl Dönümünde Türk Devrimi'in Türkiye'nin Siyasal Evrimindeki Yeri, 2004) Türk devrimleri bir bütündür fakat incelenmesinin kolaylaşması için Türk Devrimleri

Siyasal Devrim ve Hukuk Devrimi olarak iki kısma ayrılmaktadır. (Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Türk Devrim Tarihi, 1971)

Atatürk'ün çağdaşlaşma ve batılılaşma düşüncesi, Batıyı olduğu gibi benimseme değildir. Batı dünyasının kullandığı akıl ve bilim yöntemlerinden yararlanarak kendine özgü ve toplumumuza uygun düşünce yapısının mantıksal çıkarımını yapabilmektir.

1.1. Siyasi Alanda Yapılan Devrimler

Mustafa Kemal her fırsatta yeni bir rejimin gerekli olduğunu dile getiriyordu. Örneğin; 30 Ağustos 1915 yılında Kastamonu'da yaptığı bir konuşmada “*Türkiye Cumhuriyeti, şeyhler, dervişler, müritler, mensuplar memleketi olamaz*” (Hatipoğlu, 2015) demiştir. Yeni kurulan Türk Devleti, egemenliğin halka ait olduğunu kabul ederek hem padişahın hem de TBMM'nin varlığı doğru kabul edilmemekteydi. Lozan Konferansı'na İstanbul Hükümeti'nin ve TBMM'nin aynı anda çağrılması Mustafa Kemal'e beklediği fırsatı verdi. Bu durum karşısında saltanatın kalkması için çalışmalar başladı ve 16 Mart 1920 tarihinde artık saltanatın var olmadığı kabul edildi. Halifelik devam ettiği için Sultan Vahdettin'in yurt dışına çıkışının ardından Osmanlı ailesinden Abdülmecid yeni halife olarak ilan edildi. (Atik, 2001)

Saltanatın kaldırılması, ülke içinde büyük tepkilere neden olmuştu. Bu tepkiler eski Osmanlı düzeninin devam ettirilmesini isteyenlerin ağırlıkta olduğu kesimden gelmiştir. Özellikle meclis içerisinde Mustafa Kemal' muhalif olanlar onun ilerlemesini durdurmak için faaliyetlerde bulunmuşlardır. Örneğin; milletvekillerinden Erzurum

Milletvekili Süleyman Necati, Canik Milletvekili Emin ve Mersin Milletvekili Selahattin meclise şaşırtıcı bir önerge vermişlerdir. Bu önerge mecliste milletvekili olabilmek için Türkiye sınırları içinde doğmuş veya seçildiği şehirde beş yıl ikamet etme olma şartının getirilmesini içermekteydi. Mustafa Kemal Atatürk'ün doğum yeri olan Selanik'in Türkiye'nin sınırları dışında kalmış olmasından ve herhangi bir şehirde beş yıl üst üste ikamet etmemesinden dolayı bu önergenin direkt onu hedef aldığı açıkça görülmektedir. Atatürk bu önergeye şöyle cevap vermiştir:

“Ne yazık ki, doğum yerim bugünkü sınırlar dışında kalmış bulunuyor. Ayrıca, herhangi bir seçim bölgesinde beş yıl devamlı oturamadım. Fakat; bu böyle ise, bunda benim hiç bir kasit ve kabahatim yoktur. Bunun sebebi, bütün ülkemizi, ulusumuzu yok etmek isteyen düşmanlara, eylemlerinde başarı kazanmaktan, kısmen engel olunamamasıdır. Eğer düşmanlar emellerinde tüm olarak başarı kazansalardı, Tanrı saklasın, bu önergeye imza koymuş efendilerin bile yurtlan sınır dışında kalabilirdi. Eğer beş yıl devamlı olarak bir seçim bölgesinde oturadıysam, bu da vatana yaptığım görevler dolayısı iledir. Eğer, önergedeki şartı elde etmeğe çalışsaydım İstanbul'u kazandırmaktan ibaret olan Arıburnu ve Anafartalar'daki savunmamı yapmamaklığım gerekirdi. Eğer ben bir yerde beş yıl oturmak zorunda kalsaydım, Bitlis ve Muş'u aldıktan sonra Diyarbakır yönüne

ilerleyen düşmanın karşısına çıkmamaklığım, Bitlis ve Muş'u kurtarmaktan ibaret olan vatan görevini yapmamaklığım gerekirdi. Bu efendilerin istediği şartları kazanmak isteseydim, Suriye'yi boşaltan orduların enkazından Halep'te bir ordu oluşturarak düşmana karşı savunma yapmamam ve bugün Ulusal Şuur dediğimiz çizgiyi fiilen tespit etmemem gerekirdi. Sanıyorum ki, ondan sonraki çalışmalarımı herkes bilmektedir. Hiç bir yerde beş yıl oturamayacak kadar çalıştım. Ben sanıyordum ki, bu hizmetlerimden dolayı ulusumun sevgisini kazandım. Şu hale göre, bu sevgiye karşılık vatandaşlık haklarından yoksun kılınacağımı asla hatırıma getirmezdim. Sanıyorum ki, yabancı düşmanlar beni öldürmek yolu ile yurdumdaki hizmetimden beni ayırmaya çalışacaklardır. Fakat hiç bir zaman hatır ve hayalime getirmezdim ki, yüce Meclis'te iki-üç kişi bile, aynı düşüncede bulunabilsin. Şu halde, ben anlamak istiyorum, bu efendiler, seçim bölgeleri halkının ciddi olarak fikir ve duygularım temsil etmekte midirler? Yine bu efendilere karşı söylüyorum; milletvekili olmak sıfatı üe bütün ulusun temsilcisidirler. Ulus bu efendilerle aynı fikirde midir? Efendiler, beni vatandaşlık haklarından yoksun kılmak yetkisi bu efendilere nereden verilmiştir? Bu kürsüden, resmen, Yüksek Kurulunuzu ve bu efendilerin seçim bölgeleri halkına ve bütün ulusa soruyorum ve cevap istiyorum." (Başkanlığı, 1971)

Fakat Mustafa Kemal bütün tepkilere rağmen rejimin değişmesi gerektiğini düşünüyor ve gerekli hazırlığı yapıyordu. İlk adımı İzmir'in işgalinin ardından 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak atan Mustafa Kemal, daha sonra Amasya Genelgesi ardından Erzurum ve Sivas Kongreleri, sonrası 23 Nisan 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisi'ni kurmuştur. (Baslo, Türk Devrimi ve Devrim Mimarlığı Evrensellik Temelinde Bir Araştırma, 2008) Nitekim 29 Ekim günü mecliste dahi karşıtları olmasına rağmen saat 20:30'da Türk Devletinin bir cumhuriyet olduğu resmen ilan edilmiştir. Türkiye Cumhuriyet'inin ilk başbakanı İsmet İnönü olurken Mustafa Kemal, ilk Cumhurbaşkanı olmuştur. (Atik, 2001)

Atatürk'ün en çok önem verdiği ve milliyetçilik ilkesinin tamamlayıcısı olarak gördüğü ilke laiklikti. Ona göre laiklik demokrasinin olmazsa olmaz bir parçasıdır. (Aybars, 1991) Yaptığı bir konuşmada laik bir düzen için şunları söylemiştir:

“Türkiye Cumhuriyeti'nde insan ilişkileriyle ilgili hükümlerin yasalaştırılması ve uygulanması Türkiye Büyük Millet Meclisi ile onun kurduğu hükûmete aittir. İyiyile kötüyü ayırt edici İslâm dininin bundan başka inançları ve tapınmaları için Cumhuriyetin başkentinde bir Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.” (Tarlan, 2006)

Atatürk'ün düşüncesine göre; ulus ve yurt kavramları demokratik biçime getirilmeli ve insanlar uyruk olmaktan kurtulup dil, din, ırk, mezhep ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin egemenliğin asıl sahibi olmalıdır. Bu nedenle uygulanması gereken bir devrim de laikliktir.

(Ozankaya, 80. Yıl Dönümünde Türk Devrimi'in Türkiye'nin Siyasal Evrimindeki Yeri, 2004) Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması fikri ilk olarak Locke (Arslan, 2013) tarafından ortaya atılmıştı. Bu amaç doğrultusunda günlük hayattaki din kuralları ortadan kaldırılmış sonrasında mecliste din üzerine yemin etme cümleleri yerine laik cümleler getirilmiş ve Anayasa'daki “Devletin dini İslâm'dır” ibaresi kaldırılarak devletin laik şekli uygulamaya konulmuştur. (Atik, 2001) Mustafa Kemal Atatürk dinî meselelerde Tanrı ile kul arasında istismara oldukça müsait olan siyasetin girmesine karşı çıkmıştır. Özellikle dini siyasi çıkarlar konusunda kullanmaya çalışanları engellemiş ve bu meseleyi kişilerin vicdanına ve özel hayatına saklamayı uygun görmüştür. Laiklik konusunda Mustafa Kemal Atatürk'ün pek çok sözü bulunmaktadır. Onlardan biri şöyledir: “*Din ve mezhep, herkesin vicdanına kalmış bir iştir. Hiçbir kimse, hiçbir kimseyi, ne bir din, ne de bir mezhep kabulüne zorlayabilir. Din ve mezhep, hiçbir zaman politika aleti olarak kullanılamaz.*” (Canman)

Saltanatın kaldırılmasından sonra halifeliğin hala uygulanıyor olması demokrasiye aykırıydı. Bu yüzden halifeliğin kaldırılması zorunluydu. Cumhuriyete karşı olaylar halifelikten destek alarak daha tehlikeli bir hal alabilirdi. Bu nedenle 30 Kasım 1925 tarihinde halifelik resmen kaldırıldı. (Atik, 2001)

1.2. Hukuk Alanında Yapılan Devrimler

İnsanların birbiriyle ve devletle olan ilişkilerini düzenleyen kuralların bütününe hukuk denir. Hukuku gelenek ve görenekten ayıran en büyük fark ise yazılı ve devlet tarafından düzenlenip uyulmasının

zorunlu olmasıdır. Osmanlı Devleti'nin hukuk sistemi dini temelli olup Şer'i ve Örfi olarak iki kısımdan oluşmaktaydı. Şer'i kanunlar din kaynaklı olup uygulamaları da Kur'an, sünnet, icma ve kıyas kaynaklıydı. Şer'i hukukun yetersiz olduğu durumlarda ise Örfi hukuk kuralları geçerliydi. Devletin bünyesindeki gayrimüslimler Osmanlı kanunlarına tabi tutulmaz kendi dinlerinin gerektirdiği hukuk kurallarıyla yaşarlardı. Tanzimat Dönemi geldiğinde özellikle bu ayırımın kaldırılması ve herkesin eşit şekilde yargılanması için yeni hukuk düzenlemeleri yapılmıştır. Tanzimat Fermanı'yla ilk kez Batı'dan yeni hukuk kuralları getirilmiş ve modernleşme adına birtakım adımlar atılmaya çalışılmışsa da başarılı olunamamıştır. (Aysal, 2017) Daha sonra Meşrutiyet dönemlerinde de benzer çalışmalar yapılmış fakat başarılı olunamamıştır.

Türk Devrimi'nin temel yapısını oluşturan egemenlik ilkesinin hukuk sürecine girişini Atatürk'ün Samsun'a çıkması başlatmıştır. Kurtuluş Savaşı döneminin ihtiyaçlarına göre hazırlanmış olan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (1921) çok ayrıntılı bir anayasa olmasa da 1924 yılına kadar geçen süre zarfında zaman zaman değişikliğe uğramıştır. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun bıraktığı boşlukları doldurmak ve geçen sürede ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak için 1924 Anayasası 12 kişilik bir komisyonla hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. Yeni anayasa 6 bölüm ve 105 maddeden oluşup içeriğinde kuvvetler birliği olup bunun yanında kamu haklarıyla ve özgürlükleriyle ilgili geniş bir düzenleme yapmıştır. Halifeliğin hemen kaldırılmasından sonra yapılan yeni anayasada toplumun alışma sürecinde olması bakımından laikliğe aykırı hükümler yer almıştır. Sivil bir anayasa olan 1924

Anayasası zamanla önemli değişikliklere uğramıştır. Bu değişikliğin en önemlileri, 10 Nisan 1928 yılındaki laikliğe aykırı olan “Devletin dini İslâm’dır” hükmünün kaldırılması, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi olmuştur. (5 Aralık 1934) Teşkilat-ı Esasiye Kanunu 1960 itibarıyla sona ermiş ve 27 Mayıs Darbesi’yle yeni anayasa hazırlanıp kabul edilmiştir. (Aysal, 2017)

3 Mart 1924 tarihinde Şer’iye Mahkemelerinin kaldırılması ve 1924 Anayasası’nın kabul edilmesiyle hukukî düzenlemelere hız verilmiştir. Gerekli komisyonlar kurularak Batı ülkelerinin kanunları incelenmiş ve toplumla geçmiş alışkanlıkların bağı koparılmaya çalışılarak yeni bir dünya görüşünün kabul edilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Hepsinden önce 5 Kasım 1925 tarihinde Ankara Hukuk Mektebi açılarak yeni anayasal düzenlemeler için yeni hukukçular yetiştirilmeye çalışılmıştır. (Atik, 2001) Mustafa Kemal Paşa Cumhuriyetin ilk yükseköğretim kurumu olan bu mektebin açılışında yaptığı konuşmada eski hayat kurallarının yerine yeni hukuk kurallarıyla yeni bir hayat inşa etme amacında olduğunu söylemiştir. Devlet ve toplum düzeni adına yeni kanunların yürürlüğe konulması açısından 1926 yılı oldukça önemlidir. Bu tarihte Medeni Kanun yürürlüğe konularak evlenme, boşanma, miras ve borç işlemleriyle ilgili kanunlar geliştirilmiştir. (Aysal, 2017)

Tarihimizdeki ilk Medeni Kanun Mecelle’dir. Ancak İslâmî hükümlerin ağırlıkta olduğu Mecelle, 1926’te kaldırılarak İsviçre örnek alınıp hazırlanan Türk Medeni Kanun oy birliği ile kabul edilmiştir. (17 Şubat 1926) Medeni Kanun hazırlanırken İsviçre’nin

örnek alınmasının en önemli nedeni Avrupa’da hazırlanan laik, çağdaş, pratik, esnek ve açık son medeni kanun olmasıdır. Yeni kanunla eğitim ve çalışma hayatında, miras konusunda cinsiyet eşitsizliği ortadan kaldırılıyor, evlilikte tek eşlilik zorunlu hale getiriliyor ve kadına da boşanma hakkı tanınıyordu. Ayrıca Türk yurttaşlarının tümünü kapsadığı için Patrikhanenin bütün yetkilerini kaldırılmıştır. Medeni Kanun’la birlikte sosyal yaşantıda değişiklikler meydana gelmiştir. Özellikle Türk kadını üzerinde etkili olan kanun, kadını uygar bir kimliğe kavuşturmuştur. (Tarlan, 2006) Medeni Kanun’un ardından yine İsviçre’de kabul edilmiş olan Borçlar Hukuku da 8 Mayıs 1926 yılında yürürlüğe girmiştir. (Aysal, 2017)

Hukuk alanında başlayan devrimler Medeni Kanun’la sınırlı kalmayıp yapılan düzenlemelere devam edilmiştir. Örneğin; 1 Mart 1926 yılında İtalya’dan Ceza Kanunu, 10 Mayıs 1926 yılında Almanya’dan Ticaret Kanunu, ileri dönemlerde ise Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Deniz Ticareti Kanunu, İcra ve İflas Kanunu yürürlüğe konulmuştur. (Aysal, 2017)

Victor Hugo “*XVIII. Yüzyıl İnsan Haklarının tanındığı ve ilan edildiği çağ olmuştur; XIX. Yüzyıl ise Kadın Haklarının yüzyılı olacaktır*” (Baslo, Türk Devrimi ve Devrim Mimarlığı Evrensellik Temelinde Bir Araştırma, 2008) diyerek büyük bir öngöründe bulunmuştur. Dünya tarihinde kadın haklarının kazanılması uzun ve zor bir süreçten geçmiştir. Osmanlı Devleti’nde İslâm Hukuku esaslarına göre kadınlar toplumsal hayat içerisinde çok fazla faaliyet gösterememiştir. Tanzimat ve ardından Meşrutiyet dönemlerinde kadın haklarıyla ilgili

toplumsal hayata dair düzenlemeler yapılsa da siyasi alanda bir değişiklik yapılmamıştır. Milli Mücadele döneminde kadınların rolü oldukça etkin olmuş ve sonucunda da Mustafa Kemal Atatürk, kadınların her alanda faaliyet gösterip eşit haklara sahip olması için çaba göstermiştir. Nitekim Türk Medeni Kanunu'nda kadınlara evlenme, boşanma, çalışma ve miras alanlarında erkeklerle eşit haklar verilmiş fakat siyasi hayata dair bir düzenleme yapılmamıştır. Atatürk, bu eşitsizliği de ortadan kaldırmak için 3 Nisan 1930 yılında yürürlüğe konulan Belediye Yasası'yla kadınlara seçime girme hakkı vermiş ve 26 Ekim 1933 tarihinde Köy Kanunu'nu değiştirerek kadınların muhtar ve ihtiyar heyetlerine girmelerini, 5 Aralık 1934 tarihinde ise milletvekili seçme hakkı tanımıştır. Bu kanunun hemen sonrasında yapılan 1935 seçimlerinde 18 kadın TBMM'ye milletvekili olarak girmeye hak kazanmıştır. Atatürk'ün yaptığı bu uygulamayla Türk kadını diğer ülkelerin kadınlarına göre erken bir tarihte siyasi hayata girmeye başlamıştır. (Aysal, 2017)

1.3. Eğitim ve Kültür Alanındaki Devrimler

Osmanlı Devleti özellikle son yüzyılda içine kapanarak Batı'daki gelişmelerin dışında kalmış yapılan yenilikleri ve gelişmeleri kabul etmemiştir. Devlet eğitim alanında genellikle İslâmî ağırlık vermiş ve eğitim toplumun her kesimine ulaşmayı başaramamıştır. Son yüzyıldaki reformlara kadar eğitim sistemini Sıbyan Mektepleri, Medreseler ve Enderun Mektebi oluşturmaktaydı. Tanzimat dönemiyle birlikte yükseköğretim kurumları açılarak eğitimde pek çok reform meydana gelmiştir. Eğitim sistemi Birinci Dünya Savaşı

sonrası oldukça hasar görmüştür. Ulusal Bağımsızlık Savaşı sonrası 1921 tarihinde Ankara’da Maarif Kongresi toplanmış ve Mustafa Kemal burada eğitim sisteminin geliştirilmesinin önemini vurgulamıştır. (Aysal, 2017)

Eğitime son derece önem veren Mustafa Kemal, neredeyse yaptığı her kongrede eğitime dair yapılması gereken değişikliklerden bahsetmiştir. Bu tür konuşmalarla kamuoyunu eğitim faaliyetlerine hazırlayan Mustafa Kemal 8 Mart 1923 tarihinde Maarif Misakı’nı yürürlüğe koymuştur. Hemen sonrasında 58 kişi tarafından hazırlanan kanun teklifiyle Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924) kabul edilmiştir. Bu kanunda Türkiye içerisindeki bütün öğretim kurumları Eğitim Bakanlığı’na bağlanmış, din uzmanlarını yetiştirmek için İlahiyat Fakültesi kurulmuş, medreseler kapatılmış ve laik eğitim sistemi uygulanmaya başlamıştır. 2 Mart 1926’te çıkarılan Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun ile Tevhid-i Tedrisat Kanunu tamamlanarak devlet izni olmadan herhangi bir okul açılmayacağına karar verilmiştir. (Aysal, 2017)

Türkler tarih boyunca çeşitli alfabeler kullanmışlardır. Ancak Arap kökenli bir alfabe olan Osmanlıca ile okuma yazmada güçlük çekiliyor ve çağdaş dünya dilleriyle uyum sağlamakta zorlanılıyordu. Bu nedenle II. Meşrutiyet döneminde alfabenin ıslahı için çalışmalar yapılmış fakat Birinci Dünya Savaşı’nın çıkmasıyla bu gelişmeler yarıda kalmıştır. Modernleşme açısından en önemli konulardan biri olan harf devriminin ilk adımı 20 Mayıs 1928’de milletlerarası rakamların kabul edilmesiyle atılmış ve aynı tarihte yeni Türk

Alfabetinin hazırlanma çalışmalarına başlanmıştır. Ardından 10 Ağustos 1928 tarihinde yeni Türk harfleri Mustafa Kemal Paşa tarafından halka duyurulmuştur. Bu duyurunun hemen sonrasında 1 Kasım 1928’te Latin harfleriyle hazırlanan Yeni Türk Alfabeti kabul edilmiştir. (Aysal, 2017) Türkçe dili yapılan yeniliklerle yabancı dillerin etkisinden kurtulup bilim, sanat ve teknoloji dili olma yoluna girmiştir. Ayrıca yapılan harf devrimiyle Türkçenin doğru okumasıyla okuma yazma oranının artması sağlanmıştır. (Ozankaya, 80. Yıl Dönümünde Türk Devrimi’in Türkiye'nin Siyasal Evrimindeki Yeri, 2004) Harf devrimiyle Türkiye Cumhuriyeti geçmişin simgelerinden kurtulmuş ve herkesin anlayabileceği yeni bir dil yaratmıştır. (Baslo, Türk Devrimi ve Devrim Mimarlığı Evrensellik Temelinde Bir Araştırma, 2008)

Mustafa Kemal Paşa Türk tarihine de gereken önemi vererek Türklerin tarihinin daima Araplara dayandığını ve hak ettiği değeri görmediğini düşünerek ulusal bir Türk tarihi oluşturmaya karar vermiştir. Bu amaçla bilim adamlarını teşvik ederek 12 Nisan 1931’de Türk Tarih Tetkik Cemiyeti’nin kurulmasını sağlamıştır. Bu cemiyet daha sonra 1935 tarihinde Türk Tarih Kurumu adını almıştır. Bu devrimin en önemli özellikleri;

- Milli tarih anlayışı geliştirmek,
- Türk ulusunda milli bilinci oluşturması,
- Akla ve bilime dayanan bir tarih anlayışı oluşturması,

- Türklerin İslâmiyet öncesinde yaptığı hizmetleri meydana çıkarması
- Anadolu'nun Türk yurdu olduğunu kanıtlamak

Dil gelişimine de önem veren Mustafa Kemal konuşulan ağır dilin yalınlaştırılması ve saf ve ulusal bir Türkçe oluşturmak için 12 Temmuz 1932 tarihinde Türk Dil Tetkik Cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyet daha sonra 1936 yılında Türk Dil Kurumu adını almıştır. (Aysal, 2017)

1.4. Ekonomi Alanında Yapılan Devrimler

Osmanlı Devleti 19. Yüzyılda kaybettiği savaşlar sonrası ekonomik anlamda büyük sıkıntılar yaşamıştır. Kapitülasyonlar ve ticaret sözleşmeleri neticesinde ekonomik anlamda yabancı devletlere bağılı hale gelmiştir. (Tarlan, 2006) Özellikle yapılan Mondros Mütarekesi sonrası ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan büyük sıkıntılar çekmiştir. Lozan'da verilen karara göre Osmanlı borçlarının %70'ini yeni kurulan Türkiye tarafından ödenmesine karar verilmişti. (Akın, 2016) Mustafa Kemal bu ortamda yaşanan sıkıntıların giderilmesi için çeşitli ekonomik çalışmalar yapmıştır. Mustafa Kemal'in ekonomi anlayışını milliyetçilik oluşturmaktadır. Devletçilik ise liberalizm karşıtı bir anlayıştır. (Tarlan, 2006) Bunların başında 17 Şubat 1923'te İzmir Türkiye İktisat Kongresi gelmektedir. Bu kongreyle halk yoksulluktan kurtarılmaya ve üretim arttırılmaya çalışılmıştır. Kongrede bağımsız bir ekonominin oluşturulması için kararlar alınmıştır. (Aysal, 2017) 1924-1930 yılları arasında milli olmayan bütün kurumlar devletçe satın alındı. Ziraat Bankası ve İş Bankası kuruldu. 1883'ten beri

Ülkede yetiŒen tütünden elde edilen geliri yurt dıŒına transfer eden Tütün Rejisi İdaresi 1925'te satın alınarak yerine Tütün Tekeli İdaresi kuruldu. (Akın, 2016)

Ekonominin temelini oluŒturan sanayinin geliŒmesi için 28 Mayıs 1927'te TeŒvik-i Sanayi Kanunu çıkarılarak sanayicilerin yatırım yapması kolaylaŒtırılmıŒtır. Ayrıca tüccara kredi sağlamak için 19 Nisan 1926 yılında Kabotaj Kanunu yürürlüğe koyulmuŒtur. Devletin para iŒlerini düzenlemek içinse 11 Haziran 1930 tarihinde Merkez Bankası kurulmuŒtur. UlaŒımın öneminin farkında olan Mustafa Kemal yabancılardan kontrolünde olan demiryolu, karayolu ve limanların kurtarılmasını istemiŒ ve 22 Nisan 1922 tarihindeki yasayla yabancılardan yaptıkları demiryollarını satın alma giriŒiminde bulunmuŒtur. Ayrıca demiryolu yapımına önem verip toplamda 3360 km yeni demiryolu yapılmıŒtır. (Aysal, 2017)

Mustafa Kemal'in yeni ekonomik düzen dŒncesi Marksizm, kapitalizm ve sosyalizmin içerisindeki eksikliklerin tamamlanması sonucu doęmuŒtur. (Ozankaya, 80. Yıl Dönümünde Türk Devrimi'in Türkiye'nin Siyasal Evrimindeki Yeri, 2004) Milli ekonominin geliŒmesini isteyen Mustafa Kemal, lke için yararlı olanı devlet yapsın diyerek devletçi bir ekonomi oluŒturmaya alıŒmıŒtır. Bu amaçla sanayinin geliŒtirilmesine öncelik vermiŒ ve planlı kalkınma uygulamasını baŒlatmıŒ ve 3 Haziran 1933 tarihinde Sümerbank'ı kurmuŒtur. (Aysal, 2017)

1.5. Gündelik Yaşamdaki Düzenlemeler

Osmanlı Devleti'nde belirli bir kıyafet birliği söz konusu değildi. İnsanlar mesleklerini gösteren kıyafetler kullanmaktaydı. Mustafa Kemal bu ayrımı ortadan kaldırmak için kılık kıyafet devrimi gerçekleştirmiştir. Böylece fes yerine şapka giyme zorunluluğu getirilmiş ve çağdaş dünyaya uygun bir kılık kıyafet tablosu çizilmeye çalışılmıştır. Böylece 25 Kasım 1925 tarihinde şapka kanunu çıkarılarak bütün devlet memurlarına şapka giyme zorunluluğu getirilmiştir. (Aysal, 2017)

İslami kurallar önderliğinde neredeyse herhangi bir dine mensup tüm topluluklar inançlarını yaşamak için tarikatlar kurma yoluna gitmiştir. Tarikatların toplandıkları yer olan tekkeler zamanla amaçlarından saparak halka ve devlete zarar verici faaliyetleri tekkelerde planlamaya başlamışlardır. Mustafa Kemal bu sebeple 3 Mart 1924'te Şer'iye ve Evkâf Vekaleti'ni kaldırarak bütün tekke ve zaviyeleri Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlamış daha sonra ise tekke ve zaviyeler tamamen kapatılmıştır. (Aysal, 2017)

Çağdaş dünyaya ayak uydurmak için dini temelli takvim, rakam ve ölçü birimlerinin ıslahına da girişildi. Mustafa Kemal 25 Aralık 1925 tarihinde Hicri ve Rumi takvimler kaldırılarak Miladi takvimi, ezanî saat kaldırılarak Milletlerarası saati, 20 Mayıs 1928 tarihinde uluslararası rakamlar ve okka, çeki, arşın, endaze gibi ölçü birimlerinin yerine metre ve kilogramı uygulamıştır. Ayrıca dünya ticaretine uyum sağlamak için hafta tatilini Cuma yerine Pazar günü olarak kabul edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde her birey aile adıyla anılıyordu. Nüfusun hızla artmasıyla kişilerin kimlikleri açısından sıkıntılar ve karışıklıklar çıkmaktaydı. Mustafa Kemal bu karışıklıkları önlemek için kişinin öz adının yanında bir soyadı taşımasını zorunlu hale getirmiştir. 24 Kasım 1934 tarihinde Soyadı kanunu çıkarılarak kendisi de “Atatürk” soyadını almıştır. (Aysal, 2017)

Türk Devrimi felsefe ve bilimden ayrı düşünülemez bir olgudur. Dönemin sanatçı ve düşünürleri gerçekleştirilen devrimler üzerinde büyük etki sahibi olmuşlardır. Mustafa Kemal devrim öncesinde düşünür, yazar ve şairlerden etkilenmiştir. Bunların başında Tevfik Fikret ve Namık Kemal gelmektedir. Henüz askerken Namık Kemal'in Osmanlı Tarihi ve Makalat-ı Siyasi isimli eserlerini, Tevfik Fikret'in şiirlerini ise henüz Harp Okulu'nda öğrenciyken her fırsatta okuduğu aktarılmaktadır. Vatan sevgisini Namık Kemal'den hürriyet fikrini ise Tevfik Fikret'ten alan Mustafa Kemal, bu düşüncesini kanıtlar nitelikte kurmay subay iken Şam'da kurduğu cemiyete Vatan ve Hürriyet ismini vermiştir. Bahsedilmesi gereken bir diğer düşünür olan Türk milliyetçiliğinin önemli isimlerinden Ziya Gökalp, İslâm'da reformu zorunlu görmektedir. (Akın, 2016)

Mustafa Kemal, felsefenin önemini vurgulayarak;

“Felsefe, evren karşısında akılcı davranıştır. Bu nedenle felsefe bilmeyen insan, edebiyatçı da, politikacı da olamaz. Felsefe bilmeyen bir asker, Belki bir savaş kazanır, ama savaşı anlayamaz ve anlayamadığı için yararlanamaz. Ben felsefeyi severim, ama, sistemleri sevmem, sistemler

tek gerçeğe dayanırlar. Bu sistemlerde bir gerçeklik payı vardır. Evrenin tek nedene bağlanamayacak kadar karmaşık bir yapısı olduğuna inanıyorum; benim prensibim her olayı kendi yasaları içinde incelemektir. Ancak bunu yaparken, hiçbir zaman evreni ve insanı gözden kaçırmam. Evrenle insanla çatışan düşünce yararlı olamaz.” (Tarlan, 2006)

Türk devrimi yalnızca siyasetçilerin değil düşünüler ve felsefecilerin de odağında olmuştur. Aslında Türk devrimleri Avrupa aydınlarının XVIII. Yüzyıl süresince dogmalarla mücadele etmiştir. (Baslo, Türk Devrimi ve Devrim Mimarlığı Evrensellik Temelinde Bir Araştırma, 2008) Onun Türk devrimlerini uygularken esinlendiği düşüncesi Plüralizm (Bal, 2006)¹ temellidir. (Tarlan, 2006) Atatürk devrimlerinin bir uygarlık hareketi olduğunu düşünenler arasında sadece Türkler değil yabancılar da yer almıştır. Örnek vermek gerekirse;

Fransız düşünür Georges Duhael Türk devrimleri hakkında Türkiye Batı'nın Yeni Gücü adlı kitabındaki söylemlerine göre; Mustafa Kemal'in çabalarıyla kendisine sadece yetenekli mühendis ve işçilerin yeterli olmadığını geleceğe asıl yön verenlerin bilim filozofları ve yöntem kurucuları olduğu ortaya çıkmıştır. Duhael'e göre; Mustafa Kemal böyle yaparak bütün insanlığın içine düştüğü uygarlık bunalımının temel sorununa kalıcı bir çözüm bulmuştur. (Ozankaya, 80. Yıl Dönümünde Türk Devrimi'in Türkiye'nin Siyasal Evrimindeki

¹ Plüralizm; yönetimin sahip olduğu iktidarın dağılım ve paylaşımında söz konusu olan belirli kurumsal düzenlemeleri ve siyasal davranışı anlamaya yönelik çoğulcu bir yaklaşımı ifade eder.

Yeri, 2004) Alman Profesör Herbert Melzig, *Kamal Atatürk* isimli eserindeki söylemlerine göre; Atatürk'le birlikte Yeni Türkiye sadece İslâm anlayışını değil Avrupa'nın düşünce biçimini dahi aşmıştır. Türkiye dürüstlük ve gerçeklik politikası güttüğü için başarısızlığa uğramamaktadır. Hatta daha da ileri giderek Atatürk'ün benimsediği politikanın benzer benzerinin ve taklidinin olmadığını söylemektedir. Arjantinli siyaset bilimcisi Blanco Villalta Atatürk biyografisinde Atatürk'ün devrimlerini baz alarak; Atatürk sadece insanlık tarihinin kaydettiği en büyük komutanlardan biri değil siyaset kuramının en büyük filozoflarından biridir. İnsanlığın geleceği için yeni olanaklar sağlayan bir siyasi plan kurmakla kalmamış tümüyle devrimci bir nitelik taşıyan, temel sorumluluğu devlete veren, ekonomik ve toplumsal nitelikte siyasi bir düzen ve inançlarında tamamen özgür bir ulus yaratmıştır. Sovyet sistemine yön veren Mihail Gorbaçev, Moskova'da yaptığı bir görüşmede Atatürk ve devrimleri ile ilgili; çoğu devrimci belirlediği modelleri uygularken diktatörlük yolunu seçerken Atatürk bir düşünceyi dogma olarak kabul etmemiştir. Topluma yön vererek kendi isteklerini uygulamamış toplumun rejimini kendisinin bulmasını istemiştir. Atatürk'ün düşünceleri sadece geçmiş değil aynı zamanda gelecektir (Ozankaya, 80. Yıl Dönümünde Türk Devrimi'in Türkiye'nin Siyasal Evrimindeki Yeri, 2004) ifadelerini kullanmıştır.

Dönemin önemli düşünürlerinden gazeteci yazar Celal Nuri'ye göre; İstanbul iki kıtanın birleştiği bir köprüdür. Türkiye'nin Avrupa'ya da kıyısı varken onu sadece Asyalı saymak Osmanlı Devleti'nin yapısı yüzündendir. Ona göre Türkiye Avrupa'nın ilim, bilim ve sanatını

almak gerekmektedir. Cumhuriyetin ilan edilmesi de tıpkı Osmanlı'nın kurulması gibi zaman açısından şanslı durumdan kaynaklanmaktadır. Türk devrimleri Osmanlılıktan sıyrılıp Avrupa uygarlık seviyesine gelmelidir. Tarihte ilk kez İslam olan bir ulusun laikleşmesi ve Asyalı olan ulusun bulunduğu kıtadan kurtulmasıdır. Celal Nuri'nin 1917'de yayımladığı *Katılmadığımız Devrimler* isimli eserinde Rönesans, reform ve coğrafi keşiflere yabancı kaldığımız için batının ilerlemesine ayak uyduramayıp geri kaldığımızı ifade eder.

Türk devrimlerinde aydın grubun bir diğer temsilcisi yazar Şevket Süreyya Aydemir, 1932'de yayınlanan Kadro dergisinde devrimin formüleştirildiğini ifade eder. Ona göre Türk devrimi yalnızca yeni bir devletin kuruluşu değildir, sınıfsız bir milletin temellerinin atılmasıdır. Devletin başlıca görevi sanayileşmeyi sağlamaktır. Ancak toplum devrimi anlayamaz. Türk devrimi sömürgeciliğe karşı bir başkaldırıdır. Ona göre üretim araçlarının dünya üzerinde adaletli dağıtılmaması sonucu Milli Mücadele kavramı ortaya çıkmıştır. (Ozankaya, 80. Yıl Dönümünde Türk Devrimi'in Türkiye'nin Siyasal Evrimindeki Yeri, 2004)

Dönemin önemli yazarı ve devrim düşünürü kabul edilen bir diğer isim Peyami Safa'dır. Ona göre Doğu ve Avrupa'nın kaynakları farklıdır. Avrupa Grek-Latin kültürü ve reform-rönesans etkisindeyken Doğu medeniyetinininki ise Ara-Acem kültürü ve İslâm'dır. Osmanlı bu iki tarz arasında sıkışmıştır. Türk devrimi bu iki görüşü birleştirmektedir. (Akpolat, 2010) Atatürkçü devrimlerin en belirgin özelliği ulusal oluşu, ekonomik ve toplumsal yönden Marksist kalkınma modeli ve Batı tipi gelişmelerden yararlanmış olmasıdır.

Fakat bu yararlanma aynen kopya edilme değil entegre etmektir. Devletçilik ilkesiyle ekonomi toplum yararına değişim göstermesi, ulusal ve milli bir sanayi kurma yönleriyle yine Marksist gelişme yöntemine yaklaşmıştır.

Türk devrim hareketleri bağımsızlık temelli bir demokratikleşme dönemidir. Eşitlik ve adalet kavramlarıyla temellendirilmiştir. (Hatipoğlu, 2015) Türk devrimi, sömürgecilğe karşı kazanılmış bir zafer olarak kabul edilen bir kültür devrimidir. Devrimler sürekli ve değişkendir. Türk İstiklâl Harbi dünyanın ilk emperyalizm karşıtı hareketi olmuştur. Devrim hareketlerinde *'sömürgecilik ve emperyalizm ortadan kalkacak yerine milletler arasında din, dil, ırk, renk ve soy farkı gözetmeksizin bir uyum ve işbirliği dünyaya egemen olacaktır'* anlayışı vardır. Devrim hareketleri sadece Ankara ile sınırlı kalmayıp sömürge altındaki bütün dünyaya hitap etmiştir. Türk devrimine demokratik özellik veren iki temel vardır. Birincisi; egemenlik kayıtsız şartsız millete aittir, ikincisi; bu egemenlik milli sınırlar içerisinde uygulanacaktır. (Tarlan, 2006)

Her devrimin olduğu gibi Türk devriminin de amacı ve bir düşüncesi vardır. Bu amaç Atatürk'ün devrime karşı olan bakış açısıyla açıklanabilir. Ona göre; Fransa İhtilâli tüm dünyaya özgürlük ve eşitlik düşüncesini yaymıştır. Türk devrimleri Fransa İhtilali'nin getirdiği düşünceleri takip etmiş fakat bunu aynen kopyalamayarak kendine özgü bir şekil belirlemiştir. (Kocatürk, 1999) Geçmişten bu yana meydana gelen devrimler içerisinde önemini koruyan Türk Devrimleri kendi içerisinde de tutarlılığını korumaktadır. Kazanılan

Kurtuluş Savaşı ile elde edilen bağımsızlık sonrası Türkiye yenilenme için gerekli adımları atmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün uyguladığı planlarla bu devrimleri gerçekleştirmiştir. (Kili, 1996)

2. Amerikan Devrimi

Amerikan Devrimi en basit anlamıyla Britanya İmparatorluğu içerisinde meydana gelen bir kriz olarak açıklanabilir. Devrime Britanya açısından bakıldığında sahip olduğu on üç koloni kaybedilmiş olup Amerika açısından bakıldığında ise bağımsızlık mücadelesi olduğu görülmektedir. Daha da önemlisi devrimden sonra dünyaya yön verecek kadar güçlü olan Amerika Cumhuriyeti'nin kurulmuş olmasıdır. (Bonwick, 2005)

Amerika kıtasının keşfedilmesinden sonra bölgeye İngiltere ve İspanya'dan çeşitli halklar yerleştirmişti. 17. Yüzyılda İngiltere, İspanya ve Portekiz devletleri vakit kaybetmeden yeni bulunan Amerika kıtası üzerinden bir sömürge yarışına girmişlerdir. Amerika'da yaşayan halk zamanla bölgede hâkim olan İngiltere'nin ağır vergilerine dayanamayıp ekonomik bağımsızlık için bir mücadele başlatarak bu mücadeleyi bağımsız bir devlet kurma aşamasına kadar getirmişlerdir. Amerika'nın keşfinden sonra Avrupa devletlerinin kıtaya olan ilgilerini arttırmasıyla hız kazanmıştır. Bu süreçte kurulan koloniler genellikle tarım ve ticaret odaklı olmuş, İngiliz, İspanyol, Fransız ve Hollandalı koloniler arasında farklı yapılar gelişmiştir. (Erece, 2023) Örneğin, İngiliz kolonileri genellikle kraliyet taraftarları tarafından yönetilirken, İspanyol ve Fransız kolonilerinde genellikle dini grupların etkili olduğu bir yapı oluşmuştur. Kolonilerde yerli

halklarla yapılan ticaret ve yerleşimlerin etkisiyle kolonilerin yapısı zamanla değişmiş ve gelişmiştir. (Kurut, 2024) İngiltere kolonilerle başa çıkamayacağını anlayınca 1782 yılında Amerika'nın bağımsızlığını kabul etmek zorunda kalmıştı. Bağımsızlıktan sonra Amerika sınırsız doğal kaynaklarıyla hızla gelişmiş ve demokratik bir ülke olmayı başarmıştır. (Sander, 2000)

Amerika Devrimi, ulusal kimlik oluşumu açısından büyük bir dönüm noktasıdır. Devrim süreci, Amerikan halkının kendine özgü bir ulusal kimlik geliştirmesine yol açmıştır. Bu süreçte, Amerikan değerleri, inançları ve kültürel mirası, toplumun genelinde benimsenmiş ve ulusal kimliğin temelini oluşturmuştur. Bireyler arasında birlik ve dayanışma duygusu güçlenmiş, ortak geçmiş ve gelecek vizyonu üzerinde anlaşmalar sağlanmıştır. Dolayısıyla, Amerika Devrimi'nin ulusal kimlik oluşumu üzerinde derin ve kalıcı etkileri olmuştur. (Özsüer) Amerika Devrimi, dünya tarihi içinde önemli bir dönemeç olarak kabul edilmektedir. 18. yüzyılda gerçekleşen bu devrim, birçok ülkeye ilham vermiş ve etkisi dünya geneline yayılmıştır. Devrim, demokrasi ve özgürlük kavramlarının yayılmasına katkıda bulunmuş, halkların kendi kaderlerini tayin etme isteklerini desteklemiştir. Ayrıca Amerika Devrimi, monarşiye karşı kazanılan zaferle, o dönemde egemen olan siyasal sistemlere sorgulayıcı bir bakış açısı getirmiştir. Bu yönleriyle Amerika Devrimi, dünya tarihinde önemli bir rol oynamıştır. (Özden, 2024)

Yaşanan devrim için devrimde rol alan liderlerden John Adams şu sözleri sarf etmektedir:

“Amerikan Devrimi ile ne kastediyoruz? Kastettiğimiz Amerikan Savaşı mı? Oysa Devrim daha savaştan evvel gelişmeye başlamıştır. Devrim insanların zihinlerinde, yüreklerindeydi. Onların dini duygularında, görev ve sorumluluk anlayışlarında bir değişimdi... İnsanların prensipleri, düşünceleri, duygu ve eğilimlerinde meydana gelen bu köklü değişim gerçek manada Amerikan Devrimi'dir.” (Batur, 1993)

Amerika Devrimi'nin kalıcı etkileri bütün bu analizlerin sonucunda belirlenmelidir. Devrimin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki uzun vadeli etkileri somut verilere dayandırılarak ele alınmalıdır. Devrimin dünya tarihindeki yeri ve diğer devrimlerle karşılaştırılmasıyla birlikte, Amerika Devrimi'nin modern dünya düzenine etkisi ve önemi de vurgulanmalıdır. (Özden, 2024) Bu süreçte Amerikalılar kendilerini garanti altına almak için yazılı bir sözleşmenin gerektiğinin bilincindeydiler. Bu yüzden bir anayasa hazırlayarak yürürlüğe konulmuştur. Amerikan devrimi sırasında hazırlanan bu anayasa kendinden sonraki devrimlere örnek teşkil etmiştir. Devrim gerçekleştiren diğer ülkeler Amerikan anayasasını kendilerine rehber kabul etmişlerdir. (Tarhan, 2021)

Amerikan devrimi kademeli olarak gerçekleşmiş bir devrimdir. Siyasi ve toplumsal olarak önemli adımlar atılmasına rağmen karmaşık bir yapıya sahiptir. Bunun bir sonucu olarak devrimden hemen sonra özellikle siyahilerin dışlanması ve köleliklerinin devam ettiği görülmüştür. Buna rağmen yine de ırkçılık ve köleliğin kaldırılması

yönünde önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Siyahilerin yanında kadınların yurttaşlık gibi önemli haklara sahip olmaları bu gelişimin önemli aşamalarından biridir. Amerikalıların hepsi Britanya hizmetinde görülüp herhangi bir hakkı olmazken devrimle birlikte en azından bu itaat beklentisi yavaş yavaş ortadan kalkmıştır. Hatta zamanla siyasi varlıklarını dahi kazanmışlardır. 20. Yüzyıl içerisinde bu gelişmeler hemen yaşanmasa da devrimle birlikte gelişim hızla devam etmiştir. (Bonwick, 2005)

Amerikalılar gücün tahtta oturan kişiye değil halka ait olduğunu Britanya İmparatorluğu'na kabul ettirmiştir. Köle haline getirilen Afro-Amerikalılar en doğal hakları olan yaşama hakkını ve başka bir sürü sosyal, siyasi ve toplumsal haklarını elde etmişlerdir. (Çelikkol, 2019)

3. Fransız Devrimi

Fransız Devrimi, tarihsel açıdan son derece önemli bir olaydır ve dünya tarihinin seyrini değiştirmiştir. Fransa'da gerçekleşen bu devrim, sadece Fransa'nın iç siyasi yapısını etkilemekle kalmamış, aynı zamanda Avrupa ve dünya siyasetine de büyük ölçüde yansımıştır. Devrim, sosyal, siyasi ve ekonomik açıdan derinlemesine değişimlere sebep olmuş ve modern toplumun temelini atmıştır. Bu nedenle Fransız Devrimi'nin kapsamı oldukça geniştir ve birçok farklı boyuttan ele alınması gerekmektedir. Fransız Devrimi'nin önemi, sadece Fransa tarihi ile sınırlı kalmamakta, aynı zamanda dünya tarihi üzerinde de derin etkiler bırakmıştır. Devrim, feodal yapıya karşı bir isyanın ötesine geçerek, insan hakları ve özgürlüklerinin savunulduğu

bir hareket haline gelmiştir. Bu nedenle devrimin kapsamı oldukça geniştir ve ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel açılardan incelenmelidir. Fransız Devrimi'nin etkileri, günümüz dünyasında bile hala hissedilmekte ve tarihsel bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. F (Aktürkün) Fransız Devrimi'nin önemi, sadece Fransa tarihi ile sınırlı kalmamış aynı zamanda dünya tarihi üzerinde de derin etkiler bırakmıştır. Devrim, feodal yapıya karşı bir isyanın ötesine geçerek, insan hakları ve özgürlüklerinin savunulduğu bir hareket haline gelmiştir. Fransız Devrimi'nin etkileri, günümüz dünyasında bile hala hissedilmekte ve tarihsel bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.

Devrim öncesinde Fransa oldukça karışık bir durumdaydı. Soylular, fazlaca toprak sahibiydi ve bunlar taşra ve saray soyluları olarak iki gruptu. Soylular pek çok vergiden muaf durumdaydı ve bu vergileri köylülerden tahsis etme hakları vardı. Ruhban sınıfı ise aşağı ve soylu rahipler olarak iki gruptan oluşuyordu. Fransa'daki ekilebilen toprakların yüzde onunun mülkiyeti kiliseye aitti. (Aktürkün) Kilisenin bu büyük servetini soylu rahipler denetliyordu. Devrim arifesinde yaklaşık 25 milyonluk nüfusu olan Fransa'da, bu sınıfların dışında ülkenin çoğunluğunu oluşturan üçüncü bir zümre bulunuyordu. Üçüncü zümre içinde büyük çoğunluğu köylüler oluşturuyordu. Ancak şehirlerde ekonomik açıdan güçlü olan burjuva sınıfı ortaya çıkmıştı. Amerikan devrimine destek veren Fransa'da büyük bir mali kriz baş göstermeye başlamıştı. Bu krizi halktan daha fazla vergi alarak atlarmaya çalışan Fransa'da devrim kaçınılmaz hale gelmişti. (Sander, 2000)

Kral XVI. Louis, soyluların yeni vergilere direnmesiyle 1614 yılından bu yana toplanmamış olan Genel Meclisin toplanacağını ilan etti. Ardından 4 Mayıs 1789 tarihinde Genel Meclisler açıldı. Böylece ilk anlaşmazlıklar ortaya çıkmaya başladı. (Aktürkün) Üç alt meclisten oluşan Genel Meclislerin, ilkinde ruhbanlar, ikincisinde soylular, üçüncüsünde ise Tiers Etat olarak adlandırılan bütün halk kesimlerinin temsilcileri toplanıyordu. Fransız İhtilali bu mecliste çıkan anlaşmazlıklar sonucu bir halk devrimi olarak ortaya çıkmıştır. Fransız Devrimi'nin ilerleyişi 1791 yılında anayasa ve yasama dönemi ile devam etmiştir. Bu dönemde Fransa'da çeşitli politik reformlar gerçekleşmiş, monarşiye karşı tepkiler artmış ve ulusal meclis anayasayı kabul etmiştir. Aynı dönemde kralın veto yetkisinin kısıtlanması, din özgürlüğünün kabul edilmesi ve anayasal monarşiye geçişin önemli adımları atılmıştır. Fransız Devrimi'nin Jakoben Dönemi, 1793-1794 yılları arasında yaşanan yoğun siyasi ve toplumsal olaylarla karakterizedir. Bu dönemde Jakobenler, devrimin en radikal kanadını oluşturmuş ve devrimci politikalarını sert bir şekilde uygulamışlardır. Terör dönemi olarak da adlandırılan bu süreçte, rejimin muhaliflerine karşı yoğun baskı ve infazlar gerçekleştirilmiştir. Jakobenler, devrimci ideallerini gerçekleştirmek için terör taktiğine başvurmuş ve bu dönem Fransız Devrimi'nin en kanlı ve otoriter evrelerinden biri olmuştur. Maximilien Robespierre, Jakobenlerin en etkili liderlerinden biri olmuş ve Terör Dönemi'nde büyük bir rol oynamıştır. Robespierre, 1793 yılında Devrim'in en radikal aşamasında iktidara yükselmiş ve terör politikalarının belirleyici isimlerinden biri olmuştur. Onun liderliğinde, devrimci

ahlakı korumak ve devrimi içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı korumak amacıyla binlerce insan infaz edilmiştir. Robespierre'ün liderliği altında Jakobenler, devrimci ideallerini uygulamak için sert bir politika izlemiş ve bu dönemde Fransa'da korku ve baskı hâkim olmuştur. Fransız Devrimi'nde terör dönemi, Robespierre'nin 1794'te idam edilmesi ve Jakobenlerin iktidardan düşmesiyle sona ermiştir. Bu dönemde yaşanan terör uygulamalarına karşı toplumda artan bir direniş görülmüştür. Terör döneminin sona ermesiyle birlikte, devrim karşıtı direnişlerin sayısında bir artış yaşanmıştır. Özellikle monarşist ve muhafazakâr kesimler, devrimi durdurmak ve eski düzene geri dönmek için aktif bir şekilde direniş göstermeye başlamışlardır. Jakobenlerin iktidardan düşmesiyle birlikte, devrim karşıtı direnişlerde bir artış yaşanmıştır. Jakobenlerin yıkılışı, monarşist ve muhafazakâr kesimlerin yeni bir düzen kurma çabalarına destek olmuş ve direnişlerin güçlenmesine yol açmıştır. Özellikle kırsal kesimlerde, devrimin getirdiği değişikliklere karşı çıkan gruplar, silahlı direnişlere başvurmuş ve devrimin karşıtlarının örgütlenmesi hız kazanmıştır. Bu dönemde, devrimin getirdiği toplumsal ve siyasi değişikliklere karşı direnişin boyutları giderek büyümüş ve Fransa'da iç savaşın patlak vermesine zemin hazırlamıştır. Fransız Devrimi'nin sona ermesiyle Napolyon Bonaparte, Fransa'da iktidara yükseldi. 1799'da gerçekleşen Brumaire Darbesi sonucunda konsül olmuş ve ardından imparatorluk ilan etmiştir. Napolyon, Fransa'nın ve Avrupa'nın siyasi haritasını yeniden şekillendirmiş ve savaşlar yoluyla geniş topraklar elde etmiştir. Bu dönemde içeride reformlar yaparak yasama, yürütme ve yargı erklerini kontrol altına almıştır. Ayrıca egemenlik sistemini

değiştirerek merkeziyetçi bir yönetim biçimi benimsemiştir. Napolyon'un yükselişi, Fransız Devrimi'nin sona erdiği ve monarşinin yeniden tesis edildiği anlamına gelmiştir. (Armaoğlu, 2019)

Napolyon'un yükselişi, Fransa'da devrimci dönemin son bulduğunu ve monarşinin restorasyonunun mümkün olmadığını göstermiştir. Napolyon, Fransa'da güçlü bir lider olarak ortaya çıkmış ve imparatorluk ilan ederek devletin başına geçmiştir. Kendisini yetenekli bir komutan ve yönetici olarak kanıtlamış olan Napolyon, Fransız Devrimi'nin getirdiği reformların bazılarını korumuş, ancak kendi otoriter yönetimi altında toplumu sıkı bir kontrol altında tutmuştur. Bu dönemde Fransa'nın sınırları genişlemiş, Avrupa'nın siyasi dengeleri değişmiş ve Napolyon savaşlarıyla önemli bir etki bırakmıştır. Fransız Devrimi'nin kültürel etkileri arasında, monarşik yönetim biçiminin sorgulanması ve halkın egemenliği fikrinin yayılması öne çıkar. Devrim döneminde ortaya çıkan ulusal semboller, marşlar, bayraklar ve sloganlar, diğer ülkelerdeki milli kimlik oluşumlarına etki etmiştir. Ayrıca, devrimin getirdiği fikir özgürlüğü ve eşitlik kavramları, aydınlanma düşüncesiyle birleşerek Avrupa'nın genelinde siyasi tartışmalara ve hareketliliğe sebep olmuştur. Siyasi etkileri ise, Fransız Devrimi'nin monarşik rejimlere olan etkisi üzerinde yoğunlaşırken, diğer yandan liberal ve demokratik düşüncelerin yayılmasına da zemin hazırlamıştır. (Bekcan, 2023)

4. İran Devrimi

İran Devrimi diğer devrimlerin aksine dini nitelikli bir devrimdir. Tarih boyunca pek çok devlete ev sahipliği yapan İran köklü, zengin bir kültüre sahiptir. (Yıldırım M. , 2023)

İran Devrimi, tüm Ortadoğu'nun geleceği için önemini korumaktadır. Devrim 1979 senesinde başlamışsa da alt yapısı Tütün İsyanı ve sonrasında ilan edilmiş olan meşrutiyete uzanmaktadır. Meşrutiyetin ilanından itibaren 73 yıl boyunca etki alanını git gide arttıran ulema sınıfı, 1979'te süreci zaferle taçlandırmış ve İslam Devrimi meydana gelmiştir. Başlangıçta birçok kesimi içerisindeki devrim hareketi İslam Devrimi'ne dönüşmüştür. (Cülük, 20)

İran'da Kaçar Hanedanlığı ile başlayan modernleşme dönemi Avrupa ile ilişki kurularak geliştirilmiş ve gelişmelerin daha yakından takip edilebilmesi için Avrupa'ya öğrenciler gönderilmeye başlanmıştır. Fakat kontrolsüz başlayan modernleşme halk ile aydın kesim arasında büyük mesafeler meydana gelmiştir. Bunun en büyük sebebi Batı'nın modern yapısını kendi ülkelerine göre uyarlamaktan kaçınarak tamamını bütünüyle ülkelere uyarlamaya çalışmış olmalarıdır. Bu durum Batı hayranı aydınları halkın gözünde küçülmesine ve din adamlarının otoritesinin artmasına neden olmuştur. İran Devrimi'nin alt yapısını hazırlayan en önemli olaylardan biri olan Meşrutiyet Hareketi'nin amacı keyfiyete dayalı sistemlerin kaldırılıp yerine adil bir yönetimin gelmesidir. Bu dönemde Kaçar Hanedanlığı hala varlığını sürdürüyordu, 1925'te ise İran ordusundaki tuğgeneral Rıza Şah, Hanedanlığın kalan son şahı olan Ahmet Kaçar'ı yenerek Pehlevi Hanedanlığını kurdu. Bu dönemde İran Ordusu kuruldu ve kılık kıyafet devrimi yapıldı. 1941 yılında tahta oğlu Şah Muhammed Rıza Pehlevi geçti. Şah Muhammed, reform hareketlerini devam ettirmiş ve

bunun yanında mecliste farklı partiler yer alarak fikirler rahatça ifade edilmiştir. (Çırakoğlu, 2018)

1952 yılında ise artan muhalefetin etkisiyle Şah ABD'den aldığı destekle baskıcı bir politika izlemeye başlamıştır. Muhalefetin kontrol altına alınması için SAVAK kurulmuştur. 1963'ten itibaren yaşanan olaylar, İran'ı devrime bir adım daha yaklaştırmıştır. 1963 yılında Ak Devrim adında büyük bir reform paketi açıkladı. Fakat bir kesim bu pakete oldukça tepki göstermişti. Özellikle İran Devriminin önderliğini yapacak olan Ayetullah Humeyni bu paketin İran'ın bağımsızlığını tehlikeye düşürdüğünü iddia ederek muhalefet yapmaya başladı. 1963'te Humeyni'nin tutuklanmasıyla, iki taraf arasında silahlı çatışmalar başlamıştı. (Saray, 2019) 1970'li yıllarda yaşanan petrol krizi ile petrol fiyatları artmış, İran'ın ekonomik kalkınma hızını artmıştır. Fakat Şah'ın uygulamaları bir kesim için dinden uzaklaşmak anlamına geliyordu. Böylece muhalefet artarak isyana dönüşmüştür. Sürgünde bulunan Humeyni yayınladığı bir bildiri ile halkın sokaklara çıkmasını sağlamış ve isyan başlamıştır. İsyanın büyümesini önlemek isteyen Şah hükümet değişikliği yaparak muhalefete hükümet kurma yetkisi vermiş fakat bir fayda sağlayamamıştır. Böylece 1979'te Muhammet Şah ülkeden ayrılmış ve İran Devrimi sona ermiştir. Yeni dönemin lideri olan Humeyni, Şah'ın rejimini destekleyen herkesi yargılamadan idam ettirmiştir. Humeyni, kendi ideolojisi çerçevesinde bir anayasa hazırlamış ve böylece yeni rejimin adı İran İslam Devleti olmuştur. (Armaoğlu, 2019)

5. Rus Devrimi

Yirminci yüzyılın en önemli olaylarından biri şüphesiz Rusya'daki 1917 Bolşevik Devrimi'dir. Bu devrimin sebepleri Fransız Devrimi'ne dayanmaktadır. Bu sebepler üç çeşittir. Birincisi Fransız Devrimi'nin etkisiyle ortaya çıkan eşitlik, adalet gibi kavramlar ve düşünce akımları, ikincisi Rusya'da Marksist düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olan köylü sorunu ve 1800'lerden itibaren ortaya çıkan işçi sorunudur. (Parker, 2000) Rusya'nın 19. yüzyıl sonlarına gelindiğinde ekonomik yapısı oldukça geri kalmıştı. Tarım ağırlıklı bir ekonomiye sahip olan Çarlık Rusya'sı, sanayileşme konusunda diğer Avrupa ülkelerine göre oldukça gerideydi. Aynı dönemde toplumsal yapıda da geniş bir köylü sınıfı bulunmaktaydı. Ancak bu köylüler genellikle toprak sahibi olmayan ve sefalet içerisinde yaşayan bir yapıya sahipti. Bu durum ülkede sosyal huzursuzluğa sebep olmaktaydı. (Keserci, 2020)

Bu devrim, Japon-Rus Savaşı'nın yenilgisiyle halk arasında artan hoşnutsuzluk ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle patlak verdi. Bir dizi kitlesel protesto, grev ve isyanlarla sonuçlanan devrim, işçi sınıfının, köylülerin ve diğer toplumsal sınıfların taleplerini ifade ettiği bir dönemi başlattı. Devrimin sonucunda, Çar II. Nikolay'ın otoritesi zayıfladı ve devrimci hareketlerin daha da güçlenmesine zemin hazırlandı. (Ekici, 2017) Ancak, devrimin başarısızlığının ardından rejimde köklü bir değişiklik gerçekleşmedi ve Rusya'da siyasi istikrarsızlık devam etti. (Parker, 2000) Şubat Devrimi, Rusya'da çarlık rejiminin devrilmesine ve Geçici Hükümet'in iktidara gelmesine yol açtı. Ekim Devrimi ise Bolşeviklerin Geçici Hükümet'i devirerek

Sovyetlerin iktidarını ele geçirdiği devrimdir. Bu süreçler, Rusya'da iki ayrı devrim olarak kabul edilir ve ardışık olarak gerçekleşti. Şubat ve Ekim devrimlerinin tarihsel süreçleri, o dönemdeki siyasi, ekonomik ve toplumsal faktörlerin etkileşimiyle açıklanabilir. Sovyetler Birliği'nin kuruluş süreci, Rus Devrimi'nin ardından yaşanan karmaşık siyasi ve toplumsal olaylarla işaretlenmiştir. Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmesinin ardından, eski Rus İmparatorluğu'nun yerini Sovyetler Birliği almıştır. Bu süreçte çeşitli fikir ayrılıklarına rağmen, Lenin'in liderliğindeki Bolşevik Parti'nin inisiyatifleriyle Sovyetler Birliği'nin temelleri atılmıştır. Bu kuruluş süreci, hem iç politikada hem de uluslararası alanda büyük etkilere sahip olmuştur. (Wade, 2018)

Rus devrimi, işçi sınıfının haklarını gözetmek uğruna çıkan ihtilalin sonunda bir diktatörlük örneği gösterilerek amacından sapan devrimler arasında yerini almıştır. Devrim hareketi ilk olarak Moskova'da başlamış ve telgraf, posta gibi hizmetlerin durmasıyla büyümüştür. Çıkan ayaklanmaya öğrencilerin katılımıyla büyüyen isyanda binlerce işçi ölmüştür. Devrimden sonra ise Çarlık Rusya'sı yıkılarak Lenin önderliğinde yeni bir iktidar kurulmuştur. (Parker, 2000)

Gerçekleştirilen devrimde Lenin'in önemli rolünü vurgulamak isteyen tarihçi Richard Pipes; *“Ekim bir devrim olmayıp 10 Ekim'in gece yarısında planlanan ve iki hafta sonrasında yine gece vakti hayata geçirilen klasik bir hükümet darbesidir.”* (Swain, 2019) açıklamasını yapmıştır. Bolşeviklerin iktidara gelmesiyle uygulanan Rus devrimi ayrıca kanlı bir devrim olma özelliğini taşımaktadır. 9. Rus

Devrimi'nin Toplumsal Etkileri bölümünde, devrimin toplum üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde incelenmektedir. Devrim, çarlık dönemindeki toplumsal yapı üzerinde köklü değişikliklere neden olmuş ve eski sınıf yapıları yerini yeni bir düzene bırakmıştır. Toprak reformları, köylülerin toprak sahibi olmalarını sağlarken, işçi sınıfının güçlenmesine ve örgütlenmesine de olanak tanımıştır. Aynı zamanda, devrim toplumsal cinsiyet rolleri konusunda da dönüşüme sebep olmuş ve kadınların toplumdaki konularında önemli değişikliklere yol açmıştır. Rus Devrimi, dünya siyaseti üzerinde önemli etkilere sahip olmuştur. Özellikle Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla birlikte, dünya siyasetinde yeni bir aktör ortaya çıkmış bu durum, Soğuk Savaş döneminin başlamasına ve dünya siyasetinin temel dinamiklerinin değişmesine sebep olmuştur. Ayrıca, Rus Devrimi'nin ideolojik etkisiyle birlikte, dünya genelinde sosyalist hareketlerin yükselişi hızlanmış ve birçok ülkede devrimci faaliyetler artış göstermiştir. Bu nedenle, Rus Devrimi'nin dünya siyaseti üzerindeki etkileri, sadece o dönemde değil, sonraki yıllarda da hissedilmeye devam etmiştir. (Wade, 2018)

6. Çin Devrimi

Kantonlu bilgin Guang-you-vey, 1895 sonrasında Çin'de köklü bir değişim isteğinde olup gerekli çalışmaları yaparak eyleme geçmiştir. Guang-you-vey Kofüçyus temelli bir anayasanın yürürlükte olduğu bir monarşiden yanaydı. Guang, İmparator Guang Hsü'yü toplumu Avrupa örnekli şekillendirmesi yönünde teşvik etmeye başlamıştır. Ancak bu durum İmparatoriçe Tsi-Hsi'nin çıkarlarını zedeleyince Mançu askeri desteği ile yönetimi ele geçirerek İmparatoru yakalayıp

hapsettirmiştir. Bundan sonra, “Boxer” adı verilen derneğin üyeleri, Şantung’da Hristiyan misyonerlere saldırılar başlatmışlardı. Bütün bunlara sarayın kayıtsız kalması önce, İman büyükelçisinin ölmesine daha sonra Batılı devletlerin bir hareket düzenlemesine neden olurken sonucunda ise İmparatoriçenin, Pekin’den ayrılıp, Sian’a kaçmasıyla sonuçlanmıştır. (Ozankaya, Cumhuriyet Çınarı, 1999) Çin, Boxer Protokolü’nü imzalamayı, ülkedeki sömürgecileri korumayı, Batılı devletlerin sömürge yatırımlarına izin vermeyi, 2 milyon hasarı ödemeyi kabul etmiştir. Mançu hanedanına karşı, 1900’den sonra Japonya’da da Mançu hanedanına karşı ayaklanmalar meydana çıkmıştır. 1905’de Sun Yat Sen yandaşlarıyla, devrimci öğrenciler Tokyo’da birleşerek bir hareket başlatmışlardır. (Ozankaya, Cumhuriyet Çınarı, 1999)

Çin’in tarihi, 1911 Devrimi’ne kadar uzanmaktadır ve bu dönemi anlamak için Qing Hanedanı’nın sonuna kadar bakmak gereklidir. Bu dönemde, Çin’in ekonomik, sosyal ve siyasi yapısı büyük değişimler geçirmiştir. Hanedanın sona ermesi, modernleşme sürecinin başlangıcı olarak kabul edilir ve bu dönem, 19. yüzyılın sonlarına kadar devam eden yabancı müdahalesiyle de belirginleşmiştir. 1911’de ayaklanmalar en üst seviyeye ulaşmış, ayaklanmaları bastırmakla görevlendirilen Yuen Şi-Kay, gizlice cumhuriyetçilerle anlaşarak imparatora tahtını bırakmayı teklif etmiştir. (Gazi, Çakı, Gülada, & Çakı, 2020) Yaşı oldukça küçük olan İmparator Henry Pu-Yi’nin tahtı bıraktığını duyurunca Mançu Hanedanı ve imparatorluk sona ermiştir. 10 Mart 1912 tarihinde Nankin’de ulusal meclis toplanmış ve meclis General Yun-Şi-Kay’ı cumhurbaşkanı seçmiştir. (Ozankaya,

Cumhuriyet Çınarı, 1999) 1911 Devrimi, Çin Hanedanlığı'nın sona ermesine ve Çin Cumhuriyeti'nin kurulmasına yol açan önemli bir dönüm noktasıdır. Bu devrim, modern dönemin başlangıcını işaret eder ve geleneksel feodal yapıyı yıkarak çağdaş bir ulus-devletin temellerini atmıştır. Devrim sonucunda, imparatorluk rejimi yıkılmış, cumhuriyet ilan edilmiş ve Sun Yat-sen liderliğinde ulusal bir hükümet kurulmuştur. Bu dönemde, ülke siyasi istikrarsızlık yaşamış, birçok sivil savaş ve çatışma yaşanmıştır. Ancak bu dönem aynı zamanda liberal reformlar ve modernleşme çabaları için bir fırsat yaratmıştır. Çin Devrimi, ulusal düzeyde olduğu kadar uluslararası alanda da önemli etkilere sahipti. Devrim, Soğuk Savaş döneminde Doğu ve Batı blokları arasındaki dengeyi etkileyerek uluslararası ilişkileri değiştirdi. Ayrıca, Çin'in kendi sınırları içindeki dönüşümü, dünya ekonomisi için de büyük bir etkiye sahip oldu. Bu dönemde Çin'in dünya sahnesindeki rolü ve gücü arttı ve gelişen ekonomisiyle küresel dengeleri değiştirdi. (Dillon, 2016)

Çin Devrimi'nin uluslararası ilişkilere doğrudan etkisi, Soğuk Savaş döneminde Doğu ve Batı blokları arasındaki dengeyi değiştirmesiydi. Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte Sovyetler Birliği ile ilişkilerin gelişmesi ve Batı ile ilişkilerin gerilmesi uluslararası arenada yeni bir denge oluşturdu. Ayrıca, Çin'in ekonomik dönüşümü ve küresel pazarlardaki yer edinmesi, uluslararası ticaret ve ekonomi üzerinde de büyük etkiler yarattı. Çin Devrimi'nin tarihi ve etkileri incelendiğinde, devrimin uluslararası ilişkilerde ve küresel ekonomide ciddi yansımaları olduğu görülmektedir. Devrim, Çin'in uluslararası arenada güçlü bir oyuncu haline gelmesine olanak tanımış ve

ekonomik dönüşümü hızlandırmıştır. Ayrıca Çin halkının yaşamı üzerinde de derin etkiler bırakan devrim, toplumsal ve kültürel değişimlere yol açmıştır. (Gazi, Çakı, Gülada, & Çakı, 2020)

7. Küba Devrimi

Küba, Atlas Okyanusunun batısında, 12 milyon nüfuslu “Körfez’in anahtarı” olarak bilinen çok önemli bir ada ülkesidir. Kristof Kolomb, 1492 yılında başladığı keşif yolculuğunda Küba adasına çıkmış ve adayı İspanyol toprağı ilan etmiştir. Adanın kaynaklarının sömürülmesinde anlaşmazlık yaşayan Amerika ve İspanya arasında 10 Aralık 1898 tarihinde Paris Antlaşması imzalanmış ve Küba, 400 yıl boyunca İspanyol egemenliğinde kalmıştır. Bu sürede şeker ve tütün gibi ticari mallar sebebiyle diğer Avrupalı devletlerin dikkatini üzerine çekmiştir. Böylece İngiltere, Fransa, Hollanda ve Portekiz ve İspanya arasında bir sömürgecilik mücadelesi başlamıştır. Küba, ABD-İspanyol savaşından sonra 1 Ocak 1899 tarihinden itibaren İspanyol egemenliğinden kurtulsa da bu sefer ABD ile karşı karşıya gelmiştir. ABD desteğiyle yönetimde olan Genelkurmay Başkanı Fulgencio Batista’nın 15 Ocak 1934’te tekrar bir darbe yaparak başkanlık koltuğuna oturmuş ve Küba’yı uzun süre ABD çıkarlarına göre yönetilmiştir. (Ferro, 2002)

Küba Devrimi'nin gelişimi, Moncada Kışlası Saldırısı ve Granma Yatı'nın ardından Sierra Maestra Dağları'nda devam etmiştir. Fidel Castro önderliğindeki isyancılar, Moncada Kışlası saldırısının ardından dağılmış olsalar da yeniden örgütlenerek devrim mücadelesine devam etmişlerdir. Granma Yatı'nın ardından Sierra

Maestra Dağları'na geçen isyancılar, bölgede gerilla savaşı yürüterek halkın desteğini kazanmış ve devrimin askeri kanadını güçlendirmiştir. Bu süreçte, Che Guevara ve diğer devrimciler de isyancı birliklere katılarak devrimin gelişimine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Moncada Kışlası Saldırısı, 26 Temmuz 1953 tarihinde Fidel Castro liderliğindeki öğrenci ve genç devrimcilerin Fulgencio Batista hükümetine karşı gerçekleştirdiği bir isyan girişimidir. Hedefleri arasında Batista diktatörlüğüne karşı bir tepki oluşturmak ve rejimi devirmek bulunmaktaydı. Ancak saldırı başarısızlıkla sonuçlanmış, Fidel Castro ve diğer liderler hapse atılmıştır. Bu olay, Küba Devrimi'nin başlangıcı olarak kabul edilmiş ve devrimin simgelerinden biri haline gelmiştir. Granma Yatı adını, 1956 yılında Meksika'dan Küba'ya doğru yola çıkan Fidel Castro ve diğer devrimcilerin içinde bulunduğu tekneden almaktadır. Granma Yatı, 2 Aralık 1956'da Küba'ya ulaşmış ancak hükümet güçleri tarafından operasyonun başarısızlığına neden olmuştur. Castro ve arkadaşları, Sierra Maestra Dağları'na çekilerek gerilla savaşı yöntemiyle devrim mücadelesine devam etmişler ve bu süreçte halkın desteğini kazanarak devrimin gelişimine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Küba Devrimi'nin kazanılmasında önemli bir dönüm noktası, Fidel Castro liderliğindeki isyancıların 1959 yılında zafer elde etmesi ve diktatör Fulgencio Batista'nın devrilmesidir. Bu zafer, devrimin en belirgin ve etkili aşaması olarak kabul edilir. 1 Ocak 1959'da Batista'nın yurtdışına kaçmasıyla devrimci güçler, başkent Havana'ya girerek devrimin zaferini ilan etmişlerdir. Bu olay, halk üzerinde büyük bir sevinç ve umut dalgası yaratmıştır. (Koca, 2020)

1959 yılında 26 Temmuz Hareketi'nin iktidarı ele geçirmesinin ardından, Fulgencio Batista diktatörlüğü sona ermiş ve Batista, Küba'yı terk ederek sürgüne gitmiştir. Devrimin kazanılmasıyla birlikte, halkın yaşamında büyük değişimler başlamış, yeni bir dönem başlamıştır. Bu süreçte, sosyal, politik ve ekonomik alanda birçok reform gerçekleştirilmiştir. Küba toplumunda ve dünya genelinde Batista'nın devrilmesi, halkın özgürlük ve adalet arayışında bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. Devrimin kazanılması, Küba halkının geleceğine dair yeni bir umut ve güven duygusu oluşturmuştur. Küba Devrimi'nin etkileri özellikle Latin Amerika'da gözle görülür olmuştur. (Petras & Eastman-Abaya, 5) Devrim, bölgedeki diğer ülkelerde de benzer hareketlerin filizlenmesine ve güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Örneğin, Brezilya, Arjantin, Şili ve Nikaragua gibi ülkelerde devrimci gruplar Küba Devrimi'nden ilham alarak hareket etmiş ve halk ayaklanmalarına liderlik etmişlerdir. Aynı zamanda, devrim sonrasında Latin Amerika'da Amerikan emperyalizmine karşı bir direniş ortaya çıkmış ve bölge ülkeleri kendi bağımsızlık mücadelelerine daha fazla odaklanmıştır. Küba'nın bölgesel bir model oluşturması, diğer ülkelerde de sosyalist ve anti-emperyalist fikirlerin yayılmasına katkıda bulunmuştur. (Küba Devrimi, 1975)

8. Türk Devriminin Diğer Devrimlerle Karşılaştırılması

Ortadoğu'da 20. Yüzyıldan sonra meydana gelen önemli olaylardan biri 1979 yılındaki İran İslam Devrimi'dir. İran devrimi, siyasi-ekonomik, ve dini ağırlıklı Çin, Türk ve Sovyet devrimlerinden keskin bir şekilde ayrılmaktadır. Diğer devrimlerde olan “eşitlik, adalet ve

bağımsızlık” söylemleri İran devriminde de baskın bir şekilde görülmektedir. Bu açıdan az da olsa diğer devrimlerle benzerlik gösteren İran devrimi, İslâm tarihi açısından da oldukça önemlidir. Devrimle birlikte İran’da ilk kez yönetim halk hareketi sonucunda değişmiş ve halk yönetime katılmıştır. (Gündoğan, 2011)

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra dağılan Osmanlı Devleti’nin kendini feshetmesiyle Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş ve Osmanlı Devleti’nin iddia ettiği bütün İslami söylemler terk edilerek demokratik bir düzen kurulmuştur. (Gündoğan, 2011) Türk Devrimi dini özellik olmaması açısından İran Devrimi’nden keskin bir şekilde ayrılmaktadır. Türk devriminin dini olarak kabul edilen tek söylemi laikliktir. Fakat laiklik dini bir söylem olmasının aksine dinin kişilerin özel hayatları dışında ülke içerisindeki tüm kurumlardan ayrılmasıdır. (Atalar, 2001) Laiklik konusundaki temel amaç din ve mezhep ideolojisinin kalkarak yerine milliyet ideolojisinin kabul edilmesidir. (Aybars, 1991) Türk devrimleri siyasi, sosyal ve kültürel hayattaki dini dayatmaların tamamını reddedip çağdaş, modern bir yapı kurmayı amaçlamıştır.

Devrimlerin özellikleri kısaca şöyledir:

- Türk devrimlerinin en önemli özelliklerinden biri planlı olmasıdır. Yani devrimlerin başlatılmasından önce ileride hangi safhaların yaşanacağı ve sonuçlarının ne olacağı önceden düşünülmüştür. Bu durum Mustafa Kemal Atatürk’ün ileri görüşlü olmasından kaynaklanmaktadır.

- Devrimlerin temelini bağımsızlık düşüncesi oluşturmaktadır. Hiçbir ülkeye hiçbir yönden bağımlı olmayı kabul etmeyen bir özelliğe sahiptir.
- Taviz verilmesi mümkün olmayacak derecede emperyalizm karşıtıdır. Dünyanın pek çok yerinde yaşanan sömürgeciliğe karşı bir duruş sergilemektedir.
- Realist bir yapıya sahiptir. Hayalperest olmayıp planlanan tüm düşüncelerin gerçekleştirilebilecek düşünceler olmasına özen gösterilmiştir.
- Hümanizm düşüncesinin hâkim olduğu Türk devrimleri Mustafa Kemal Atatürk'ün “Yurtta barış dünyada barış” düşüncesi çerçevesinde şekillenerek temelde insan sevgisini barındırmaktadır.
- Ülkenin çıkarları söz konusu olduğunda devletin bu çıkarlar doğrultusunda her türlü müdahaleyi yapma yetkisinin olduğu inancı hakimdir.
- Bütünsellik özelliği vardır. Ülkenin tüm kesimlerini kapsamaktadır.
- Tüm ülkenin dayanışması sonucu meydana gelmiştir.
- Kendi dönemini etkilemesinin yanında kendinden sonraki dönemlerde de etkisini sürdürerek çağdaşlık özelliğini barındırmaktadır. (Canman)

Türk devrimleri kavram açısından da diğer devrimlerden ayrılmaktadır. Türk devriminin ihtilâl kavramını ihtiva ettiği kabul edilse de -başlatılan Millî Mücadele döneminde yaşanan savaşların

yanında- gerçekleştirilme sürecinde kanlı bir özellik taşımamaktadır. Bunun yanında Türk devrimleri ihtilâlin özelliklerinden olan bozma, dağıtma, perişan etme, devirme ve alt üst etme kavramlarından uzaktır. Devrimler daha çok inkılap niteliği taşımaktadır. Ayrıca devrim kavramı tek olma özelliği taşısa da Türk devrimleri birden çok alanda yapıldığı için çeşitlilik göstermektedir. (Karlıklı, 1987)

19. yüzyılın sonundaki tütün isyanı ile başlayan anayasa hareketleri ile İran halkı yönetime katılmaya başlamıştır. İran Devrimi, İslam'ın Şii mezhebinin yeniden canlandırılması olarak görülebilir. Devrim sonucunda kurulan İran İslam Cumhuriyeti siyasi açıdan demokrasi-teokrasi birleşimi olan bir devlettir. (Gündoğan, 2011) Türk devrimleriyle kurulan Türkiye Cumhuriyeti ise baştan ayağa demokratik bir devlettir.

1789 yılında gerçekleşen ve bütün dünyayı uzun süre etkisi altına alan Fransız devriminin temelinde ise felsefe yatmaktadır. 17. Yüzyılda Descartes'in ortaya attığı eşitlik, özgürlük, adalet gibi söylemler Fransız İhtilali'nin ana düşüncesini oluşturur. Halk egemenliği ihtilalden sonra yayınlanan Fransız Yurttaş ve İnsan Hakları Bildirgesi'nde yer alan halk egemenliği kavramlarını ise J. J. Rousseau'nun ortaya atmıştır. (Öktem, 1990) Böylece bütün insanlar din, dil ırk ayrımı gözetmeksizin kanun önünde eşit kabul edilmiş ve ifade özgürlüğüne olanak tanınmıştır. Atatürk'ün özgürlük anlayışının Fransız İnsan ve Vatandaşlık Hakları Beyannamesi'nden esinlendiği bilinmektedir. Fransız devrimindeki özgürlük, adalet ve eşitlik gibi

kavramlar Amasya Genelgesi, Erzurum ve Sivas Kongresi kararlarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. (Giritli, 1989)

Fransız devriminin özgürlük, eşitlik, ulusal egemenlik ve laiklik ilkeleri Atatürk devrimlerinde örnek olarak alınıp 1921, 1924, 1961 ve 1982 anayasalarında bu ilkeler çerçevesinde uygulanmıştır. Bu ilkeler demokrasinin temel direği olarak görülmüştür. (Öktem, 1990) Mustafa Kemal Atatürk Fransız devriminin getirdiği kavramları Türk devrimlerinde kendisine baş hedef olarak belirlemiştir. Kurulan yeni devlette halk iradesinin kontrolünde olması gerektiğini savunarak hazırlanan anayasalarla bu görüşleri uygulamıştır. Fakat bu görüşleri aynen kopyalamamış Türkiye Cumhuriyeti'ne uygun biçimde uyarlamıştır. Örneğin Fransa'da uygulanan devlet düzeninde Hristiyanlıktan arındırma politikasını laiklik olarak uygulamıştır. (Giritli, 1989)

Fransız Devrimi'yle Türk devrimlerini ayıran bazı noktalar da vardır. Örneğin; Fransız İhtilali toplanılan Etats Generaus sırasında eşit oy kullanamama, eşit vergi vermeme ve eşit yargılanmama sorunlarından sonra ortaya çıkmış bir olaydır. Türk Devrimi ise yıkılmakta olan bir devletin yerine demokratik, halkın egemenliğinde laik yeni bir devlet kurma üzerine planlı hareket edilen bir hadisedir. (Varel, 2021)

Tüm devrimler belirli sebeplerden ve bir olaydan sonra patlak vermiştir. Fransız toplumu çok soylular, asiller ve halk gibi pek çok sınıfa ayrılmış durumdaydı. Her sınıfın mecliste temsilcisi bulunuyordu. Toplanan Etats Generaux ile mecliste oyların nasıl verileceği ve temsillerin nasıl olacağı konuları sonrası devrim patlak

vermiştir. Eşitlik, adalet, milliyetçilik gibi söylemlerle bir halk hareketine dönüşerek demokratik sisteme geçilmiştir. (Yıldırım Y. , 2019)

Amerikan Devrimi, spesifik olarak ekonomik bir sorun üzerine çıkmıştır. Amerika kıtasında yaşayan halk İngiltere'nin ağır vergilerinin altından kalkamayınca ekonomik özgürlük için bağımsızlık savaşına girmiş ve İngiltere'ye karşı bu savaşı kazanmıştır. (Koç, 2018) Çıkan Afyon savaşlarının ardından yarı İngiliz sömürgesi haline gelen Çin'de, köylüyü arkasına alan Mao (Bilgili, 2022) bir devrim hareketi başlatmıştır. Kurulan işçi partileri sayesinde işçi sınıfının yükseltilmesi amaçlanmıştır. (Dölek, 2009)

Fransız kökenli bir yazar olan Paul Gentizon, 1929'da yazdığı kitabında Türk Devrimi'ni, diğer devrimlerden farklı gördüğünü dile getirir. Ona göre; Hiçbir devrim, Türkiye'den başka bir ülkede bu kadar radikal ve geniş açılı bir tutumla uygulanmamıştır. Fransız ihtilâli, siyasi yapıda arasında sınırlı kalmış, Rus İhtilâli sosyal alanları etkilemiştir. Sadece Türk Devrimi, siyasal, sosyal, dini, ailevi, ekonomik gibi ülkenin tüm alanlarını etkileyen bir devrim olma özelliğinde gerçekleşip uygulanmıştır. Paul Gentizon'un yukarıda bahsettiği gibi Mustafa Kemal Atatürk akli ve bilimi kullanarak Türk milletini geleneksel hayattan kurtararak Avrupa'nın başardığı Aydınlanma Çağını oldukça kısa bir sürede gerçekleştirmiştir. Tarihte meydana gelen hiçbir devrimde toplumun bütün kesimleri bu denli birlikte etkilenmemiş olması Türk devrimlerinin değerini göstermektedir. Bu açıdan Türk devrimleri diğer devrimlerden keskin bir şekilde ayrılmaktadır. (Gentizon, 1994)

Rusya'daki Bolşevik Devrimi'nde kanlı bir bastırma politikası uygulanarak milyonlarca insanın hayatına mal olan Beyaz-Kızıl savaşı yaşanmıştır. Türk Devrimi yönden Rus devrimi ile benzerlik göstermez. Zira Türk devriminde kan dökme yoluna gidilmemiştir. Türkler kurtuluş için milliyetçilik özelliğine tutunurken Rusya ise ulus olma kavramını reddetme yolunu seçmiştir. (Ozankaya, 80. Yıl Dönümünde Türk Devrimi'in Türkiye'nin Siyasal Evrimindeki Yeri, 2004)

Türk devrimlerini diğer devrimlerden ayıran en keskin özellik devamlılığıdır. Diğer devrimlerin hepsi belirli bir sebepten çıkmış fakat ilerleyen süreçte belirtilen amaçtan saparak tek kişinin egemenliğine ve diktatörlüğe sahne olmuştur. Türk devrimi ise en başta söylediği ve hedeflediği amaçlardan sapmayıp toplumun her kesimine hitap edip demokratik bir ülke kurmayı, diktatörlüğün uygulanmadığı bir devrim olmuştur. (Armaoğlu, 2019)

Çin Devrimi, toplum içindeki aydınların, yenileşme isteğiyle ortaya çıkmış ve iktidara sahip olma çabalarıyla şekillenmiş bir devrimdir. Türk Devrimi ise bağımsızlık ve özgürlük ihtiyacı sonucunda ortaya çıkmış ulusal bir egemenlik arayışıdır.

Sonuç olarak, Çin Devrimi koşulları ve oluşum aşaması yönünden, Türk Devrimi ile hiçbir benzerlik göstermemektedir. (Kili, 1996) Türk devrimleri diğer devrimlerden ayrı olarak bir bütünlük göstermektedir. Bu konuda Hıfzı Veldet Velidedeoğlu şu sözleri sarf etmiştir:

“Aydınlardan kimisi; Türk Devrimi'nin ayrı ayrı olay ve davranışlar olmayıp, bir bütün olduğunu fark etmemişlerdir. İtiraf ederim ki bir vakitler biz de düşmüştük bu yanılgıya. Bence şu nokta iyice

vurgulanmalıdır ki: Bugünkü Türkiye’de ayrı ayrı devrimler değil, bir Türk Devrimi vardır...” (Şahin & Şahin, 2013).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

19. Yüzyıl itibarıyla yıkılma sürecinde olan Osmanlı Devleti’nde yaşanan savaşlar ve bozulan ekonomi ile birlikte değişim zorunlu hale gelmiştir. Bu dönemde İtilaf Devletleri tarafından İstanbul’un işgali ile birlikte Mustafa Kemal’in başlattığı Millî Mücadele sonrasında Türkiye Cumhuriyeti’nin temelleri atılmış ve Türk Devrimleri kademeli olarak uygulanmaya başlanmıştır. Türk devrimleri tek bir konu üzerine yoğunlaşmayarak dini, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel olarak pek çok alanda gerçekleştirilmiştir.

Türk devriminin en belirgin özelliği, özgün olmasıdır. Atatürk önderliğindeki Türk Devrimleri, pek çok yönden uygarlık seviyesini aşmıştır. Türk Devrimi, gücünü Türk milletinden alarak Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde gerçekleşmiştir. 20. Yüzyıla damgasını vuran Türk devrimi Avrupa’nın çağdaşlaşma modeli ile Türk devletine uygun olarak gerçekleşmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk’ün başlattığı devrim hareketi dini yalnızca vicdana indirgeyerek toplum içindeki dayatmalardan kurtarmış ve laik bir Türk toplumu oluşturmuştur. Türk devrimleri kendinden önceki devrimlerin olumlu taraflarından yararlanırken kendinden sonraki devrimlere de örnek olmayı başarmıştır. Diğer devrimlerden ayrılan en büyük özelliği ise başladığı gün itibarıyla dile getirilen amaçlardan sapmayarak tutarlı bir süreçte ilerlemiş olması ve

bu süreçte kişilerin değil tamamen halkın çıkarlarının gözetilmiş olmasıdır.

Türk devrimleri başlangıcında sarf edilen sözler doğrultusunda ilerlemiş ve bu yönde gerçekleştirilmiştir. Kişilerin çıkarları güdülmeyerek halkın ve devletin geleceğine önem verilmiştir. Yalnızca gerçekleştirildiği dönemi etkilemekle yetinmeyerek sonraki dönemlerde ve günümüzde de etkisini sürdürmektedir. Bu açıdan Türk devrimleri devamlılığını koruyan ve çağdaş bir özellik taşımaktadır.

Türk Devrimleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş döneminde gerçekleşmiş ve ülkeyi büyük değişimlere sürüklemiştir. Bu süreç, devletin laikleştirilmesi ve daha demokratik bir yönetim sistemine geçiş, eğitim ve dil devrimleri sayesinde toplumun bilinçlenmesi ve kültürel gelişimi, kadın hakları konusunda yapılan ilerlemeler ve toplumsal cinsiyet eşitliğine odaklanma, ekonomik dönüşüm ve sanayileşme sayesinde ülkenin kalkınması ve refah seviyesinin yükselmesi, dış politika ve Lozan Antlaşması ile uluslararası alanda etkin ve güçlü bir Türkiye'nin sahneye çıkması gibi önemli adımları içermektedir. Türk Devrimleri, modern Türkiye'nin temellerini atmış ve toplumun tüm alanlarında derin değişimlere neden olmuştur. Devrimlerin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri, günümüz Türkiye'sinde hala hissedilmekte olup ülkenin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, bu devrimler Türk milletinin ulusal kimliğini ve birlik ruhunu güçlendirmiştir. Türk halkı, bu devrim sürecinde atılan adımlarla bağımsızlık, demokrasi, eşitlik ve özgürlük gibi değerlere sıkı sıkıya sahip çıkmış ve bunları gelecek nesillere de aktarmıştır. Türk Devrimleri modern bir

Türkiye'nin temellerini sağlam bir şekilde atmış ve Türk milletinin tarihinde dönüm noktalarından birini oluşturmuştur.

Fransız Devrimi'nin, tarihsel önemi oldukça büyüktür çünkü çağdaş dünya siyaseti ve toplum düzeni üzerinde derin etkileri olmuştur. Devrim, monarşik düzeni sarsarak demokratikleşme sürecinin hızlanmasına neden olmuştur. Aynı zamanda, devrimin aydınlanma fikirleriyle örtüşen prensipleri, modern Avrupa'nın temelini oluşturmuştur. Fransız Devrimi'nin bugünkü yansımaları ise hala hissedilmekte ve demokratikleşme, insan hakları ve özgürlükler konularında devam etmekte olan tartışmaların temelini oluşturmaktadır. Fransız Devrimi'nin tarihsel önemi, modern demokrasinin ve insan haklarının temelini oluşturmasıdır. Devrim, feodal düzenin yıkılışıyla birlikte demokratikleşme sürecini başlatmış ve toplumsal yapıda önemli değişikliklere yol açmıştır. Bugünkü yansımaları ise hala devam etmekte olan demokratikleşme, eşitlik ve özgürlük mücadelelerinde hissedilmektedir. Fransız Devrimi'nin getirdiği ilkeler, günümüzde hala siyaset, toplum ve kültür alanlarında tartışma konusu olmaya devam etmektedir. (Çelik, 2023)

Fransız Devrimi, 1789'da başlayan ve ardından on yıl süren büyük bir sosyal ve siyasi değişim dönemidir. Bu devrim, sadece Fransa'da değil, aynı zamanda tüm dünyada birçok etki yaratmıştır. Monarşinin yıkılması ve cumhuriyetin ilan edilmesi gibi olaylar, sadece ülkeyi değil, tüm Avrupa'yı derinden sarsmıştır. Fransız Devrimi, feodalizmin sona erdiği bir nokta olarak da dikkat çekmektedir. Bu devrim aynı zamanda bir dönüm noktası olmuştur çünkü evrensel değerler, insan hakları ve vatandaşlık ilkeleri gibi

önemli konular gündeme gelmiştir. Bu değerler, devrim döneminde öne çıkan ve gelecek yıllarda dünyada yaygınlaşan prensiplerdir. Fransız Devrimi, sadece Fransa'da değil, tüm dünyada da büyük bir etki yaratmış, diğer ülkelerde de hareketlenmelere neden olmuştur. Birçok devrim ve toplumsal değişim dalgası, bu önemli dönemeçten ilham almıştır. Tarihte Fransız Devrimi, modern dünyanın şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu devrim, demokrasinin yükselişi ve insan hakları kavramının gelişimi için bir dönüm noktası olmuştur. Devrim, sadece Fransa'nın iç politikasını değil, aynı zamanda uluslararası ilişkileri de derinden etkilemiştir. Büyük bir karmaşa ve değişim dönemi olan Fransız Devrimi, tarihçiler tarafından da büyük bir ilgiyle incelenmektedir. Her bir adımı önemli olan bu devrim, bugün bile tarihçiler ve sosyal bilimciler için büyük bir çıkılmazdır.

Rusya'nın tarih sahnesindeki en önemli dönüm noktalarından biri olan Rus Devrimi, 1917 yılında gerçekleşmiştir. Bu devrim, iki ayrı dönemde meydana gelerek dünya tarihinde derin izler bırakmıştır. İlk olarak, Şubat Devrimi ile Rus İmparatorluğu'nun çöküşü yaşanmış ve bu süreçte toplumsal ve siyasi dengeler kökten değişmiştir. Bu devrimle birlikte Rus İmparatorluğu'nun monarşik yapısı yerini halkın öz yönetimine bırakmış ve devrimci bir süreç başlamıştır. Ardından Ekim Devrimi ile Bolşevikler, iktidarı ele geçirerek komünist bir rejimi inşa etmişlerdir. Bu devrim, sadece Rusya'yı değil, dünyadaki birçok ülkeyi etkileyerek toplumsal ve siyasal değişimlerin fitilini ateşlemiştir. Rus Devrimi, farklı milletlerin bağımsızlık mücadelelerine ilham kaynağı olmuş ve komünizmin yükselişini

tetiklemiştir. Bu devrim, proletarya diktatörlüğü fikrini dünya gündemine taşımış, demokrasi anlayışını yeni bir boyuta taşımıştır. Tüm bu etkileriyle Rus Devrimi, tarih sahnesinde önemli bir yer edinmiş ve gelecek nesillere yol gösterici olmuştur.

Dünya devrimleri, tarih boyunca birçok ülkede gerçekleşmiş olan önemli sosyal ve siyasi değişimlerdir. Bu devrimler, toplumsal dinamikleri kökten etkilemiş ve dünya tarihinde derin izler bırakmıştır. Özellikle Fransız Devrimi ve Rus Devrimi gibi büyük olaylar, tüm dünyaya yankılanmıştır. Amerikan devrimi ekonomik nedenlerle çıkmış olsa da zamanla bir bağımsız bir devlet kurulma yoluna gidilmiş ve önemli siyasal, toplumsal gelişmeler meydana gelmiştir. Bu devrimler, sadece toplumsal, ekonomik ve siyasi değişimlerin değil, aynı zamanda ideolojik farklılıkların da izlerini taşımaktadır. Bu nedenle, dünya devrimlerinin bir karşılaştırmalı analizi, geçmişin derinliklerine inerek tarihi anlamak için önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Kendi içerisinde heyecan dolu bir maceraya dönüşen bu devrimler, insanların inançlarını değiştirmiş, halkların kaderlerini şekillendirmiştir. Yenilikçi fikirlerin yükselmesiyle birlikte, toplumlar varoluşlarının temelini sorgulamış ve yeniden şekillendirmiştir. Bu devrimler, bir dönüm noktası olarak kabul edilirken, insanlığın gelişiminde önemli bir evrim sürecini simgeler. Bu büyük devrimler, insanların özgürlük arayışlarında, adalet taleplerinde ve eşitlik mücadelelerinde ilham kaynağı olmuştur. Dünya devrimlerinin etkileri hala günümüzde hissedilirken, geçmişin bu önemli olaylarıyla biraz daha derinlemesine tanışmak, insanlığın

geleceğine dair de önemli ipuçları sunabilir. Bu sebeple dünya devrimlerinin analizi, toplumların dönüşümünü anlamak ve gelecek için daha iyi bir perspektif oluşturmak adına son derece önemlidir. Tüm bu devrimler, insanların umutlarını yeşertmiş ve dünyanın daha adil ve özgür bir yer haline gelmesi için atılmış büyük adımlar olmuştur.

Türk devrimleri bir yönden zor durumda olan milletler için bir umut ışığı olmuş ve başarıya inancı tetiklemiştir. Mustafa Kemal Atatürk devrimleri gerçekleştirirken kendine ve milletine olan inancı her zaman diri tutarak başarılı olmuştur. Altı yüz yıllık bir devletin yıkılışının ardından başka bir yönetimde demokratik sistemle yönetilen bir devlet kurmasına rağmen pek çok devrimde görüldüğü gibi eskiyi kötüleme yoluna gitmemiştir. Aksine eski değerlere her zaman sahip çıkılması gerektiğini düşünmüştür. Kültürel ve milli değerlere sahip çıkılması gerektiğine inandığı için pek çok kurumun kurulmasına öncülük etmiştir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1997). Atatürk Devrimi ve Temelleri. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.
- Akın, R. (2016). Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Devrimi Üzerine Düşünceler. Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 47.
- Akpolat, Y. (2010). Erken Cumhuriyet Döneminde Türk Devrimini Anlamlandırma ya da Devrime İdeoloji Bulma Çabaları. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 121.
- Aktaş, C. (2016). İran'daki Devrime Kırılğan Bakışımız. Aljazeera Turk: <https://www.aljazeera.com.tr/gorus/irandaki-devrime-kirilgan-bakisimiz> adresinden alındı
- Aktürkün, İ. (tarih yok). Siyasi Tarih. *İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi*, 9.
- Armaoğlu, F. (2019). *20. Yüzyıl Siyasi Tarih*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Arslan, H. (2013). John Locke'un Siyaset Felsefesinin Temelleri Üzerine Bir Deneme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 181.
- Atalar, M. (2001). Taassuptan Çağdaşlığa Laiklik. *Askeri Tarih Bülteni*, 2.
- Atik, A. (2001). 1923-1938 Yılları Arasında Atatürk Devrimlerinin Halka Benimsetilmesinde Yazılı ve İşıtsel Basının İşlevi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul, Türkiye: İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Televizyon-Sinema Anabilim Dalı.

- Aybars, E. (1991). Atatürk ve Devrim'e Bakış. *Atatürk Yolu Dergisi*, 443.
- Aysal, N. (2017). Atatürk Dönemi Türk Devrimi. *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, (Ed: Temuçin Faik Ertan) (s. 6). içinde Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bal, H. (2006). Demokrasinin Performans İmkânı Olarak Çoğulculuk (I). *Liberal Düşünce Dergisi*, 140.
- Baran, O. (2006, Ekim). *Çin Devrimi Üzerine*. Sınıf Mücadelesinde Marksist Tutum: <https://marksist.net/oktay-baran/cin-devrimi-uzerine-0> adresinden alındı
- Baslo, A. M. (2008, Mart İstanbul). Türk Devrimi ve Devrim Mimarlığı Evrensellik Temelinde Bir Araştırma. *Doktora Tezi*. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Baslo, A. M. (2008, Mart). Türk Devrimi ve Devrim Mimarlığı Evrensellik Temelinde Bir Araştırma. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Başkanlığı, T. G. (1971). *Türk Devrim Tarihi*. Ankara: Gnkur. Basımevi.
- Batur, I. F. (1993). Amerikan Devriminde İnsan Haklarının Anayasal Gelişimi. *Doktora Tezi*. İstanbul, Türkiye: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı.
- Bekcan, O. (2023). Fransız İhtilali'nin Osmanlı Siyasal. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*.

- Bilgili, M. (2022). Çin Kültür Devrimi: Sol Popülizm ve Anti-Entelektüelizm (1966-1969). *Eğitim ve Toplum Dergisi*, 10-27.
- Bonwick, C. (2005). *The American Revolution*. Second Edition.
- Canman, D. (tarih yok). Atatürk Devrimleri. *Amme İdaresi Dergisi*.
- Coşar, A. M., & Türkmen, E. (2017). Bir Kavram Alanı Belirlenmesi: Devrim, İhtilâl, İsyân. *Zamanın İzleri: İlkeler, İdeolojiler ve İsyânlar* (s. 14). içinde İstanbul: 86-87.
- Cülük, A. (20). İran İslam Devrimi ve Ulemanın Zaferi. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 89.
- Çelik, D. (2023). Fransız İhtilali'nin Ardından Operada Romantik Dönem ve İhtilalden Esinlenen Operalar. *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 2496-2504.
- Çelikkol, A. (2019). Re-publicizing the Nation: Slavery and the American Revolution. *Litera: Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 41-58.
- Çırakoğlu, A. (2018). 1979 İran Devrimi Gelişimi, Oluşumu ve Dönüşümü. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Deniz İhsan Taşdelen*. (tarih yok).
- Dillon, M. (2016). *Modernleşen Çin'in Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dölek, L. (2009). Çin'de Sürekli Devrim. *Devrimci Marksizm Teorik-Politik Dergisi*, 179-181.
- Ekici, Y. (2017). Bolşevik İhtilâlinin Ortaya Çıkması ve Sebepleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 265-275.

- Erece, B. (2023). Koloniden Devlete: Yerleşim Koloniciliği Ekseninde. Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 996-1047.
- Erözkan, U. (2018, Kasım 6). *Fransız Devrimi Hangi Koşullarda Oluşturdu? Bilim ve Gelecek*: <https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/2018/11/06/fransiz-devrimi-hangi-kosullarda-olustu/> adresinden alındı
- Ferro, M. (2002). *Sömürgecilik Tarihi Fetihlerden Bağımsızlık Hareketlerine Kadar 13.-20. Yüzyıl*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Gazi, M. A., Çakı, C., Gülada, M. O., & Çakı, G. (2020). Çin Halk Cumhuriyeti Kültür Devrimi Sürecinde Okuma Alışkanlığının. *Türk Kütüphaneciliği*, 406-41.
- Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Türk Devrim Tarihi*. (1971). Ankara: Gnkur Basımevi.
- Gentizon, P. (1994). *Mustafa Kemal ve Uyanan Doğu*. Ankara: Bilgi Yayınları.
- Giritli, İ. (1989). Fransız İhtilâli ve Etkileri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 540.
- Gökberk, M. (1997). *Aydınlanma Felsefesi Devrimler ve Atatürk*. İstanbul: Yeni Gün Yayınları.
- Gündoğan, Ü. (2011). Geçmişten Bugüne İslam Devrimi: Genel Bir Değerlendirme. *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 93.
- Güner, G. (2020, Mayıs 10). *Türk Devrimi ve Yazarlarımız*. Türkiye'nin Kültür Sanat Portalı: <https://www.sanattanyansimalar.com/yazarlar/gunay-guner/turk-devrimi-ve-yazarlarimiz/2296/> adresinden alındı

- Harf Devrimi Ne Zaman Yapıldı? İşte Harf Devriminin Tarihi ve Önemi. (2021, Haziran 7). Hürriyet: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/harf-devrimi-ne-zaman-yapildi-iste-harf-devriminin-tarihi-ve-onemi-41826857> adresinden alındı
- Hatipoğlu, A. (2015). Türk Devrimi ve Toplumun Siyasallaşması. *Bilim ve Ütopya Dergisi*, 26.
- Karlıkl, M. Y. (1987). Türk Devriminin Yorumları. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri Anabilim Dalı.
- Keserci, R. (2020). Çarlık Rusyası'nın Türkistan Coğrafyasını İşgal Süreci: *Uluslararası Türk Dünyası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 199-208.
- Kili, S. (1996). *Türkiye ve Dünya Açısından Atatürk*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Koca, M. (2020). Küba Devrimi ve Devrimin Türk Basınına Yansıması: Milliyet Gazetesi Örneği. *Birey ve Toplum Dergisi*, 43-46.
- Kocatürk, U. (1999). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Koç, A. K. (2018). İngiliz ve Amerikan Devrimlerine Fransız Devrimi Üzerinden Bir Bakış. *Liberal Düşünce Dergisi*, , 67.
- Kurut, D. (2024). Yeni Dünya Düzeni: Çin'in Barışçıl Büyüme Hedefleri Bağlamında Ortadoğu Politikası. *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 126-140.

- Küba Devrimi. (1975). *Devrim Ansiklopedisi* (s. 1-33). içinde İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Ozankaya, Ö. (1999). *Cumhuriyet Çınarı*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ozankaya, Ö. (2004). 80. Yıl Dönümünde Türk Devrimi'in Türkiye'nin Siyasal Evrimindeki Yeri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 85.
- Öktem, N. (1990). Fransız Devriminin Felsefesi ve Türkiye. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 269.
- Özden, S. G. (2024). Hindistan'dan Amerika'ya Asyatik Koleranın. *Akademik*, 246-266.
- Özsüer, E. (tarih yok). İki Yüzüncü Yılında Yunan Kamuoyunda.
- Parker, D. (2000). Batı'da Devrimler ve Devrimci Gelenek. Ankara: Dost Kitabevi.
- Petras, J., & Eastman-Abaya, R. (5). Küba: Devam Eden Devrim ve Güncel Çelişkiler. *Yenifikir*, 96-110.
- Sander, O. (2000). *Siyasi Tarih (İlkçağlardan 1918'e)*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Saray, M. (2019). *Türk-İran İlişkileri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Sözmen, M. F. (2018, Aralık 31). *Adım Adım: Küba Devrimi'ne Giden 7 Yıl*. Evrensel: <https://www.evrensel.net/haber/369781/adim-adim-kuba-devrimine-giden-7-yil> adresinden alındı
- Swain, G. (2019). *Rus Devrimi'nin Kısa Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Şahin, C., & Şahin, M. (2013). Düşünceden Eyleme: Türk Devriminin Düşünce Boyutunun Uygulamaya Yansıması Süreci. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 137-166.
- Tarhan, B. (2021). 'Kurucu Eylem' Üzerine: Amerikan ve Fransız Devrimi Aracılığıyla Alexis de Tocqueville ile Hannah Arendet'te Modern Başlangıç Sorunu. *Liberal Düşünce Dergisi*, 104-27.
- Tarlan, E. A. (2006). Aydınlanma Hareketi Olarak Türk Devrimi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul, Türkiye: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı.
- Taşdelen, D. İ. (2024). *Amerikan Bağımsızlık Savaşı Nasıl Gerçekleşti?* milliyet.com.tr: <https://www.milliyet.com.tr/molatik/galeri/amerikan-bagimsizlik-savasi-nasil-gerceklesti-85528> adresinden alındı
- Uyar, B. (2020, Aralık 2). *Rus Devrimi 1917*. Cumhuriyet: <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/rus-devrimi-1917-1795514> adresinden alındı
- Varel, A. (2021). Metodolojik Özgüçülük ile Gerçekliğin Sınırlarını Zorlamak: 'Batı (Fransa)- Türk Devrimi' Kıyaslamaları ve Jön Türk Devrimi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 27.
- Wade, R. A. (2018). *Rus Devrimi, 1917*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldırım, M. (2023). İran İslam Devrimi ve Dinsel Popülizm. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20-41.

Yıldırım, Y. (2019). Fransız Devrimi'nde Yurttaşlık ve Etkinliklerine Dair Bir Değerlendirme. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 257.

EKLER:

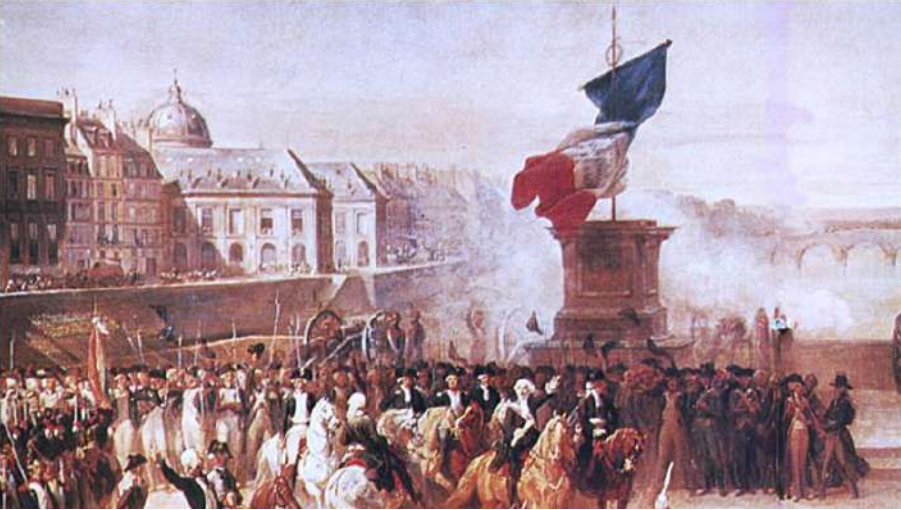
EK 1: Türk Devrimi Sembolik (Harf Devrimi Ne Zaman Yapıldı? İşte Harf Devriminin Tarihi ve Önemi, 2021) (Güner, 2020)

EK 2: Amerikan Devrimi Sembolik (Taşdelen, 2024)

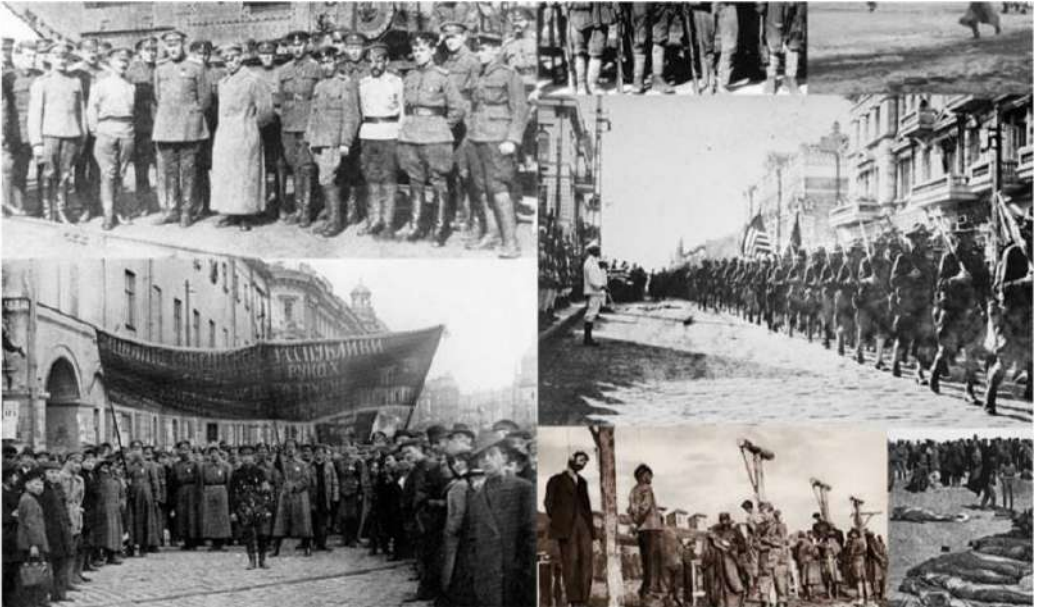
EK 3: Fransız Devrimi Sembolik (Erözkan, 2018)

EK 4: İnan Devrimi (Akteş, 2016)

EK 5: Rus Devrimi (Uyar, 2020)

EK 6: Çin Devrimi Sembolik (Baran, 2006)

EK 7: Küba Devrimi (Sözmen, 2018)

ISBN: 978-6-25618-159-5

9 786256 181595